

TAMPEREEN YLIOPISTO

Oikeustieteiden laitos

Sanna Mäkelä

**SOPIMUSTEN SOVITTELUSTA
VENÄJÄN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ**

Pro gradu -tutkielma

Yritysjuridiikka

Tampere 2006

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Oikeustieteiden laitos,
yritysjuridiikka

Tekijä:

MÄKELÄ, SANNA

Tutkielman nimi:

Sopimusten sovittelusta Venäjän
lainsäädännössä

Pro gradu -tutkielma:

XI + 80 sivua

Aika:

Huhtikuu 2006

Avainsanat:

sopimusten sovittelu, sopimus,
sopimusoikeus, sopimusten muutta-
minen ja lakkaaminen, Venäjä, Ve-
näjän federaatio

Pro gradu -työ käsittelee Venäjän sopimusoikeutta. Tarkaste-
lun kohteena on venäläisen sopimusoikeuden mukainen sopimus-
ten sovittelu. Pyrkimyksenä on tutkia sitä, millä edellytyk-
sin sopimus voi tulla sovittelun alaiseksi ja mitä oikeusvai-
kutuksia sovittelusta voi seurata.

Työssä perehdytään venäläiseen oikeudelliseen järjestelmään
ja sen sisällä erityisesti sopimusoikeuteen sekä ennen kaik-
kea sopimusten sovitteluun Venäjällä ja Suomessa ja vertail-
laan näiden kahden oikeusjärjestelmän mukaista sopimusten so-
vittelua.

Sopimusten sovittelu Venäjän lainsäädännön valossa on poikke-
uksellinen ilmiö. Suomen oikeustoimilain 36 §: mukaista
yleistä sovittelusäännöstä ei Venäjällä samassa mittakaavassa
ole. Venäjän siviilikaarella on kuitenkin yleissäännös koski-
en sopimusten muuttamista ja lakkaamista, johon tässä työssä
tarkemmin perehdytään.

Sisälllys

TIIVISTELMÄ	I
Sisälllys	II
Lähteet	V
Oikeustapaukset	X
Lyhenteet	XI
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen aihe ja rajaus	1
1.2 Aiheen merkityksestä	2
1.3 Tutkimusmenetelmät ja painotukset	2
1.4 Tutkimuksen lähteet	3
1.5 Työssä käytettävästä terminologiasta	4
1.6 Lainkohtien käänöksistä	5
1.7 Työn sisällöstä	6
2 Venäjän oikeudellinen järjestelmä	8
2.1 Muutoksista yleisesti	8
2.2 Lainsäädäntö	8
2.2.1 Perustuslaki	8
2.2.2 Siviilikaari	9
2.3 Muut oikeuslähteet	11
2.3.1 Liiketapa, tapa ja käytäntö	11
2.3.2 Oikeuskäytäntö	12
2.3.3 Analogiasoveltaminen	12
2.4 Oikeusperiaatteet	13
2.4.1 Sopimusvapaus	13
2.4.2 Sopimussidonnaisuus	15
2.4.3 Heikomman osapuolen suoja	16
3 Venäjän sopimusoikeus	17
3.1 Yleistä	17
3.2 Sopimuksen käsite	17
3.3 Sopimuksen osapuolet	18
3.3.1 Luonnolliset henkilöt	18
3.3.2 Juridiset henkilöt	18
3.3.3 Julkisoikeudelliset subjektit	19
3.4 Sopimuksen syntyminen	20
3.4.1 Tarjous- ja vastaus -malli	20
3.4.2 Sopimuspakkotilanteet	20
3.4.3 Olennaiset ehdot	21

3.5	Muotovaatimukset	21
3.5.1	Suullinen sopimus	21
3.5.2	Yksinkertainen kirjallinen sopimus	22
3.5.3	Notaarin vahvistama kirjallinen sopimus	23
3.6	Sopimuksen rekisteröinti	23
3.7	Sopimustyypeistä	23
3.8	Sopimuksen tulkinta	27
3.9	Sopimuksen täyttäminen	27
3.10	Sopimusrikkomuksen seuraamukset	28
3.10.1	Yleistä sopimusrikkomuksen seuraamuksista	28
3.10.2	Sopimussakko	29
3.10.3	Panttaus	30
3.10.4	Takaus	31
3.10.5	Operatiiviset tehosteet	32
3.11	Pätemättömyystilanne	32
3.12	Mitättömyystilanne	34
4	<i>Sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen Venäjän oikeudessa</i>	36
4.1	Yleisiä näkökohtia	36
4.2	Sopimuksen sovittelu	37
4.2.1	Sovitteluun liittyvät rajaukset tämän työn puitteissa	37
4.2.2	Sovittelun edellytykset	38
4.2.2.1	Oleellinen sopimusrikkomus	39
4.2.2.2	Olosuhteissa tapahtuneet muutokset	40
4.2.3	Sovittelun toteuttamisen muotovaatimukset	42
4.2.4	Sovittelun vaikutukset	43
4.3	Sopimustyyppikohtaisia erityissäännöksiä	44
4.4	Liitântäsopimus	46
4.5	Sopimussakko	48
4.6	Heikomman osapuolen suoja	49
5	<i>Suomen oikeuden mukainen sopimusten sovittelu</i>	50
5.1	Suomalaisesta lainsäädännöstä	50
5.2	Sovittelun oikeudellinen asema	50
5.3	Sovittelun edellytykset	51
5.4	Sovittelun toteuttaminen	53
6	<i>Vertailua Venäjän ja Suomen oikeuksien välillä</i>	55
6.1	Erojen ja yhtäläisyyksien pääkohdat	55
6.2	Heikomman osapuolen suoja	58
6.3	Lainsäädännön kehittymisestä	61

7 Oikeuskäytäntöä	65
7.1 Korkeimman oikeuden päätöksiä Suomessa	65
7.1.1 Esitettyjen päätösten valinnasta	65
7.1.2 Korkeimman oikeuden päätöksiä	67
7.1.3 Yhteenvetoa	77
7.2 Venäläisestä oikeuskäytännöstä	78
7.2.1 Liike-elämän riitoja ratkaisevat tuomioistuimet	78
7.2.2 Korkeimman välimiesoikeuden päätöksiä	79
8 Lopuksi	80

Lähteet

Abramov, V.A.

Sdelki & Dogovory. Kommentarii. Raz'jasnenija. 4-e izdaniye. Moskva 1999.

Suomennos: Kaupat ja sopimukset. Kommentteja. Selityksiä. Neljäs painos. Moskova 1999.

Andrejeva, Ljubov Vasiljevna

Contract Law. In: Tolonen, Juha - Topornin, Boris (ed.): Legal Foundations of Russian Economy. Helsinki 2000 s. 317-346.

Halila, Heikki - Hemmo, Mika

Sopimustyyppit. Helsinki 1996.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 3 ja 4 luvun, varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n, huoneenvuokralain 5 §:n ja maanvuokralain 4 §:n muuttamisesta (HE 218/1994).

www.finlex.fi/fi/esitykset/hel1994/19940218.

Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 247/1981).

Heiskari, Maarit

Suomella ei ole varaa jäädä sivuun. Ekonomi 8/05 s. 34-35.

Hemmo, Mika

Sopimusoikeus II. Helsinki 2003.

Johdatus Suomen oikeusjärjestelmään. Nide 1. Yksityisoikeus.
Timonen, Pekka (toim.). Helsinki 1996.

Lee, Sergei

Legal Practice in Russia. DL 4/01 s. 716-731.

Lehtinen, Leena

Venäjän uusi siviililaki ja sopimusoikeus. DL 1/96
s. 63-74.

Lehtinen, Leena

Välimiesmenettely Venäjällä, Puolassa ja Ukrainas-
sa. Helsinki 1999.

Mozolin, Viktor Pavlovič

Glava 1. Graždanskoje zakonodatelstvo. B knige:
Abova, T.E. - Kabalkin, A. Ju. (pod red.): Kommen-
tarij k Graždanskomy kodeksy Rossijskoj Federacii.
Častu pervoj. Moskva 2002 str. 28-43.

Suomennos: Mozolin, Viktor Pavlovič: Luku 1. Siviililainsäädäntö. Teoksessa: Abova, T.E. - Kabalkin, A.Ju. (toim.): Kommentteja Venäjän siviililain ensimmäisen osaan. Moskova 2002 s. 28-43.

Glava 29. Izmenenie i ractorženie dogovora. B knige:
Abova, T.E. - Kabalkin, A. Ju. (pod red.): Kom-
mentarij k Graždanskomy kodeksy Rossijskoj Federa-
cii. Častu pervoj. Moskva 2002 str. 854-860.

Suomennos: Mozolin, Viktor Pavlovič: Luku 29. Sopi-
muksen muuttaminen ja lakkaaminen. Teoksessa: Abo-
va, T.E. - Kabalkin, A.Ju. (toim.): Kommentteja Ve-
näjän siviililain ensimmäisen osaan. Moskova 2002
s. 854-860.

Nykänen, Petri

Sopimusoikeus Venäjällä. Saarijärvi 2000.

Nystén-Haarala, Soili

Russian Law in Transition. Saarijärvi 2001.

Ollus, Simon-Erik - Torvalds Nils (toim.)

Kaupasta kumppanuuteen. Suomen Venäjä-talousstrategia. Helsinki 2005.

PDF-dokumentti www-osoitteessa www.bof.fi/bofit.

Tulostettu 9.2.2006.

Orlov, Vladimir

Venäjän sopimusoikeus. Jyväskylä 2001.

Orlov, Vladimir

Venäjän sopimusoikeus - sopimuksen tekeminen. DL 6/00 s. 1014-1023.

Orlov, Vladimir

Venäjän sopimusoikeus, osa II - sopimuksen tekeminen. DL 1/01 s. 51-63.

Orlov, Vladimir

Venäjän sopimusoikeus - sopimuksen tekeminen, osa III. DL 2/01 s. 315-331.

Orlov, Vladimir:

Venäjän uusi siviilikaari ja eräät yritystoiminnan kannalta tärkeimmät sopimustyyppit. DL 4/96 s. 502-513.

Orlov, Vladimir

Venäjän uusittu kansainvälinen yksityisoikeus. DL
3/02 s. 394-412.

Orlov, Vladimir

Yritystoiminta Venäjällä. Jyväskylä 1996.

*Osnovy dogovornyh otnošenij. V ekonomičeskom prostranstve
SNG.*

Biržakov, Mihail Borisovič (pod red.). Moskva -
Sankt-Peterburg 1997.

Suomennos: Sopimussuhteiden perusteet IVY:n talous-
alueella. Kansainvälisten sopimussuhteiden tie-
tosanakirja. Biržakov, Mihail Borisovič (toim.).
Moskova - Pietari 1997.

Osnovy prava.

Krilovoj, Z.G. (pod red.). Moskva 2001.

Suomennos: Oikeuden perusteet. Krilovoj, Z.G.
(toim.). Moskova 2001.

Predprinimatelskoje pravo.

Korshunov, N.M. - Eriashvili, N.D. (pod red.).
Moskva 2001.

Suomennos: Yhtiöoikeus. Korshunov, N.M. - Eriashvi-
li, N.D. (toim.). Moskova 2001.

Pöyhönen, Juha

Kohti uutta varallisuus-oikeutta. Lakimies 4-5/1997
s. 525-560.

Pöyhönen, Juha

Sopimuksen sovittelu. Teoksessa: Encyklopaedia iuridica Fennica. Suomalainen oikeustietosanakirja. 1. osa. Varallisuus- ja yksityisoikeus. Helsinki 1994 s. 750-752. (EIF)

Pöyhönen, Juha

Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu. Vammala 1988.

Vinogradova, Elena Aleksandrovna

Procedural Law in Russia. Judicial Procedures of Resolving Disputes in the Economic Field. In: Tolonen, Juha - Topornin, Boris (ed.): Legal Foundations of Russian Economy. Helsinki 2000 s. 205-269.

Oikeustapaukset

KKO:1982-II-141	s. 67
KKO:1982-II-195	s. 68
KKO:1983-II-78	s. 69
KKO:1990:148	s. 70
KKO:1992:12	s. 70
KKO:1992:96	s. 71
KKO:1994:88	s. 72
KKO:1994:137	s. 72
KKO:1994:140	s. 73
KKO:1996:27	s. 74
KKO 2001:27	s. 76
KKO:2003:60	s. 74

Lyhenteet

DL

Defensor Legis

GK

Graždanskij kodeks. Čast pervaja. (Venäjän siviilikaari. Ensimmäinen osa.) 1.1.1995

KKO

Korkein oikeus

KSL

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38

Oikeustoimilaki, OikTL

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja rajaus

Pro gradu -työni käsittelee Venäjän sopimusoikeutta. Tarkastelun kohteena on venäläisen sopimusoikeuden mukainen sopimusten sovittelu. Pyrkimyksenäni on tutkia sitä, millä edellytyksin sopimus voi tulla sovittelun alaiseksi ja mitä oikeusvaikutuksia sovittelusta voi seurata. Tarkoituksena on lähestyä sopimusten sovittelua suomalaisesta näkökulmasta. Lähdän siitä olettamasta, että lukija on aikaisemmin ainakin jossain määrin tutustunut Suomen sopimusoikeuteen ja sen mukaiseen sopimusten sovitteluun, mutta ei sen sijaan tunne Venäjän oikeusjärjestelmää. Näin ollen pohjustan työni pääosaa kirjoittamalla aluksi lyhyesti Venäjän oikeudellisesta järjestelmästä ja erityisesti sopimusoikeudesta. Sen jälkeen seuraa esitys sopimusten sovittelusta Venäjällä ja katsaus suomalaiseen sopimusten sovitteluun. Tämän jälkeen vertailen näiden kahden oikeusjärjestelmän mukaista sopimusten sovittelua. Lopussa valotan sopimusten sovittelua myös eräiden oikeustapausten avulla.

Sopimusten sovittelu Venäjän lainsäädännön valossa on poikkeuksellinen ilmiö. Tuore kapitalistivaltio korostaa lainsäädännössään markkinataloudellisia näkökohtia. Sovittelua koskevaa lainsäädäntöä löytyy ensisijaisesti erityislainsäädännön ja kuluttajaa koskevan lainsäädännön piiristä. Suomen oikeuden tuntemaa yleistä sovittelusäännöstä ei Venäjällä samassa mittakaavassa ole. Venäjän siviilikaarella on kuitenkin yleissäännös koskien sopimusten muuttamista ja lakkaamista, johon tässä työssä tarkemmin perehdytään.

1.2 Aiheen merkityksestä

Tutkimuksen kohteena Venäjän sopimusoikeus saa oikeutuksensa kaupallisista lähtökohdista. Venäjä ja aikaisemmin sen edeltäjä Neuvostoliitto ovat olleet naapurivaltiona kautta aikojen Suomelle tärkeä kauppakumppani. Huolimatta maantieteellisestä läheisyydestä on näiden kahden maan välillä huomattavia eroja, joita myös oikeuden alalta löytyy runsaasti.

Venäjän kaupan merkitys on Suomelle joka tapauksessa suuri, sillä Venäjältä tuli Suomen suurin kauppakumppani heinäkuussa 2005. Venäjällä toimii lähes 800 suomalaisyritystä ja Suomessa puolestaan noin 2500 venäläisomisteista tai - johtoista yritystä.¹

Venäjä on myös Suomen lähialuista nopeimmin kasvava ja samalla yksi Euroopan nopeimmin kasvavista talouksista. Suomen ja Venäjän välinen talousintegraatio lisääntyy jatkuvasti ja tämän johdosta Venäjän vaikutus Suomen liike-elämälle ja sen kilpailukyvyille kasvaa lähitulevaisuudessa entisestään.²

1.3 Tutkimusmenetelmät ja painotukset

Työni tutkii voimassa olevaa sopimusten sovittelua koskevaa lainsäädäntöä niin Venäjällä kuin Suomessa. Lähdemateriaalin pääpaino on siten voimassa olevissa säädöksissä, oikeuskirjallisuudessa ja jossain määrin oikeustapauksissa.

Pyrin työssäni keskittymään sellaiseen venäläiseen lainsäädäntöön tai sellaiseen lainsäädännön puuttumiseen, joka voidaan rinnastaa Suomen oikeudessa vallalla olevaan käsitykseen sopimusten sovittelusta elinkeinonharjoittajien välisissä

¹ Heiskari. Suomella ei ole varaa jäädä sivuun s. 34.

² Ollus – Torvalds. Kaupasta kumppanuuteen. Suomen Venäjä-talousstrategia s. 5 ja 7.

suhteissa ja sitä säätelevään yleislausekkeeseen oikeustoimilaissa.

Tämän laajuudessa työssä on mahdotonta käsitellä aihetta jokaiselta mahdolliselta katsantokannalta. Näin ollen ulkomaankauppaa ajatellen vähemmän merkitykselliset kuluttajankaupan liittyvät näkökohdat rajoittuvat lähes kokonaisuudessaan työni ulkopuolelle eli pääpaino on elinkeinonharjoittajien välisissä sopimuksissa ja siihen liittyvissä erityiskysymyksissä.

1.4 Tutkimuksen lähteet

Työssäni olen pyrkinyt käyttämään keskeisintä suomalaista ja mahdollisuuksien mukaan venäläistä aihetta käsittelevää kirjallisuutta.

Suomalaisena päälähteenä venäläisestä lainsäädännöstä mainittakoon Vladimir Orlovin useat sopimusoikeutta käsittelevät julkaisut. Tärkeimpänä venäläisenä lähteenä voidaan pitää siviilikaaren kommentaariteosta "Kommentteja Venäjän siviililain ensimmäisen osaan" - "Kommentarij k Graždanskomy kodeksy Rossijskoj Federacii. Častu pervoj".

Suomalaista sopimusten sovittelua koskevaa kirjallisuutta en ole edes pyrkinyt käsittelemään kokonaisvaltaisesti, vaan olen valinnut muutaman keskeisen teoksen. Tutkijoista voidaan mainita Mika Hemmo ja Juha Pöyhönen, joiden näkemyksiin olen tukeutunut useissa kohdin kirjoittaessani sopimusten sovittelusta Suomessa.

1.5 Työssä käytettävästä terminologiasta

Rinnastan työssäni Venäjän oikeuden tunteman käsitteen sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen Suomen oikeuden tuntemaan käsitteeseen sopimusten sovittelu. Koska tutkimuskohteena on kahden eri maan oikeusjärjestelmät, on odotettavissa myös terminologisia eroja. Suomen oikeus tuntee ja käyttää termejä sopimusten sovittelu ja kohtuullistaminen sekä sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen. Venäjän oikeudessa ei ole olemassa termiä, joka olisi täysin yhteensopiva vastine suomalaisille termeille sopimusten sovittelu tai kohtuullistaminen.

Näin ollen on tehtävä terminologinen valinta. Suomenkielisisä julkaisuissa Orlov ja Nykänen³ käyttävät suomalaiselle sopimusten sovittelulle vastineena käsiteparia sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen⁴. Seuraan omassa työssäni Vladimir Orlovin ja Petri Nykäsen valitsemaa mallia. Kun kirjoitan työssä edempänä sopimuksen muuttamisesta ja lakkaamisesta, viitataan sillä Suomen oikeuden mukaiseen sopimusten sovitteluun. Käytän siis rinnakkain termiä sopimusten sovittelu termin sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen kanssa.

Tosin on huomattava, että Suomen oikeudessa esiintyvä sopimusten sovittelu ei ole sama asia kuin Venäjän oikeuden sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen, enkä termejä rinnastamalla pyri näin väittämäänään.

Termiä sopimusten lakkaaminen käytetään Suomessa eräänlaisena yleiskäsitteenä niille tavoille, joilla sopimus voi päättyä. Näin voidaan asian katsoa olevan käsillä olevassakin työssä. Jos tämän työn yhteydessä haluttaisiin käyttää jotain spesifimpää termiä, voitaisiin paikoin valita termi sopimuksen

3 Ks. Nykänen Sopimusoikeus Venäjällä ja Orlov Yritystoiminta Venäjällä.

4 Termit venäjäksi изменение и расторжение договора.

purkaminen tai raukeaminen. Koska en näe tällä valinnalla olevan tässä työssä suurempaa merkitystä, pitäydyn läpi koko työn termissä lakkaaminen.

Terminologiaan liittyen haluan vielä lopuksi huomauttaa, että koskien Suomen sopimusoikeuden järjestelmää termiä sopimusten muuttaminen käytetään vakiintuneesti eri merkityksessä, eikä tässä työssä esiintyvää vastaavaa termiä tule rinnastaa tähän käsitteeseen.⁵

1.6 Lainkohtien käännöksistä

Lähteiden joukossa on sekä suomalaista että venäläistä alan kirjallisuutta. Aiheesta kirjoitettu suomalainen materiaali on käsitelty työssä kohtuullisen kattavasti. Lainkohtien käännöksissä olen tukeutunut Leena Lehtisen tai Vladimir Orlovin tekemiin suomennoksiin niissä kohdin, kun tekijöistä jommankumman julkaisu on alaviitteessä ilmaistu lähdeteokseksi.

Olen kuitenkin itse tutustunut lainkohtiin venäläisestä alkuperäistekstistä (lähdeluettelossa mainittu kommentaariteos) ja tehnyt lainkohtien käännöksiin pieniä kielellisiä muutoksia. Vastaan itse viime kädessä käännösten oikeudellisuudesta. Lakisitaattien suhteen ensisijainen lähde on aina lakiteksti alkuperäiskielellä. Mahdollisesti alaviitteenä mainittujen suomalaisten tekijöiden rooli on joko pikemminkin kommentoiva tai jos pitäydyn täysin Lehtisen tai Orlovin suomennoksessa pidän silloin sitä niin kielellisesti kuin juridisesti hyvin onnistuneena. Lainkohtien kursivointivalinnat myöhemmin työssä olen myös tehnyt itse.

⁵ Ks. esimerkiksi Hemmo. Sopimusoikeus II s. 3–42.

Niissä tapauksissa, joissa siteeraan lainkohtaa, mutta kurssiivia ei ole käytetty, on kyseessä selostava lainkohdan esitys. Lakiteksti, niin Venäjällä kuin muissakin maissa, on joskus hieman kangertelevaa ja olenkin tiettyihin lainkohtiin löytänyt suomalaisista lähdeteoksista onnistuneet suomenkieliset selostukset, jotka eivät pitäydy sanallisena lainkohdan käännöksenä ja ovat juuri sen vuoksi helpommin käsitettävissä kuin mitä luettelomaiset, tarkat käännökset niissä kohdin olisivat.

Siteeratessani lainkohtia olen myös pitänyt suomenkielisten lähteiden käyttöä järkevänä sillä perusteella, että tällä tavalla venäjänkielen taidoton lukija saa tietoonsa lähteen, mistä aiheesta on saatavilla lisää tietoa suomen kielellä. Venäjänkieltä osaava henkilö sen sijaan voi helposti käyttää haluamaansa kommentaari- tai muuta teosta ja hänelle on kaiken kaikkiaan saatavilla runsaasti enemmän lähdemateriaalia kuin kieltä taitamattomalla henkilöllä.

1.7 Työn sisällöstä

Pääluvussa kaksi "Venäjän oikeudellinen järjestelmä" kirjoittan Venäjän oikeudellisesta järjestelmästä tarkoitukseni käsitellä sopimusoikeuden kannalta tärkeimmät oikeuslähteet.

Seuraavassa pääluvussa eli luvussa kolme "Venäjän sopimusoikeus" teen katsauksen Venäjän sopimusoikeuteen luodakseni yleiskäsityksen venäläisestä sopimusoikeudellisesta järjestelmästä.

Seuraavasta pääluvusta alkaa työni varsinainen pääosa. Luku neljä "Sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen Venäjän oikeudessa" käsittelee sopimusten sovittelua Venäjän oikeudessa. Seuraava luku viisi "Suomen oikeuden mukainen sopimusten sovittelu" esittää pääkohdat sopimusten sovittelusta Suomessa.

Luku kuusi "Vertailua Suomen ja Venäjän oikeuksien välillä" tutkii rinnakkain näiden kahden maan sopimusten sovitteluun liittyvien kysymysten eroja ja yhtäläisyyksiä.

Luvussa seitsemän "Oikeuskäytäntöä" selostan joitakin oikeustapauksia sekä samalla lyhyesti venäläistä prosessijärjestelmää. Oikeustapauksisen pääpaino on suomalaisissa tapauksissa. Viimeisessä luvussa kahdeksan teen yhteenvetoa tutkimukseni kohteesta.

2 Venäjän oikeudellinen järjestelmä

2.1 Muutoksista yleisesti

Venäjä on transitiomaa, jonka poliittinen, taloudellinen ja oikeudellinen järjestelmä on kokenut perinpohjaisen muutoksen viime vuosikymmenen aikana. Muutokset alkoivat jo Neuvostoliiton aikana. Merkkipaaluksi voidaan nimetä vuosi 1985, jolloin perestroika aloitettiin Mihail Gorbatšovin kaudella. Neuvostoliitto hajosi loppuvuodesta 1991 ja tilalle syntyi Venäjä-niminen valtio. Uusi tilanne sai aikaan sen, että uudistusten suunta muuttui ja niiden vauhti kiihtyi. Venäjällä ryhdyttiin luomaan uutta taloudellista järjestelmää, markkinataloutta, vanhan sosialistisen järjestelmän tilalle. Venäjällä alkoi uusi taloudellinen uudistusohjelma, jonka suhteen valittiin radikaali linja, shokkiterapia⁶. Viime vuosikymmen ei ollut Venäjällä ainoastaan suurten taloudellisten ja poliittisten muutosten aikaa, vaan myös oikeuden ala on läpikäynyt kokonaisvaltaisia uudistuksia.⁷

2.2 Lainsäädäntö

2.2.1 Perustuslaki

Venäjän uusi *perustuslaki* tuli voimaan Boris Jeltsinin presidenttikaudella sekavassa poliittisessä tilanteessa joulukuussa 1993.⁸ Perustuslaki määrää Venäjän taloudellisesta järjestelmästä, ihmisten asemasta, valtiojärjestyksestä ja oikeudellisista elimistä. Venäjän uudessa perustuslaissa on varmennettu maan taloudellisen elämän peruspilarit. Niitä ovat

6 Ks. tarkemmin shokkiterapiasta Lavigne, Marie. *The Economics of Transition. From Socialist Economy to Market Economy*. London. 1995.

7 Nykänen. *Sopimusoikeus Venäjällä* s. 9 ja Nystén-Haarala. *Russian Law in Transition* s. 1.

8 Nystén-Haarala s. 26.

ennen kaikkea Venäjän federaation yhtenäinen taloudellinen alue, tavaroiden, palveluiden ja pääomien vapaa liikkuvuuden alueella, kilpailun suosiminen ja taloudellisen toiminnan vapauden turvaaminen.⁹

Venäjä on perustuslain mukaan 89 federatiivisesta subjektista muodostunut federaatio. Siviilioikeudellinen lainsäädäntö kuuluu federatiivisen lainsäädännön piiriin (GK 3 §), eikä federaation subjekteilla ole oikeutta antaa siviilioikeudellisia säädöksiä.¹⁰

2.2.2 Siviilikaari

Sopimusoikeuden alalla lainsäädännön uudistaminen on kulloinkin Venäjän kolmiosaiseen *siviilikaareen*¹¹. Verrattuna aikaisempaan siviilioikeudelliseen lainsäädäntöön siviilikaari on vahvistanut yksityisoikeudellisen säätelyn, jonka lähtökohtana on sopimusvapaus. Keskusjohtoisen sosialistisen järjestelmän mukainen talousoikeudellinen säätely, johon sisältyi elinkeinoelämän taloussuunnitelmat ja muut pakottavat määräykset, on nyt Venäjällä poistettu.¹²

Venäjän siviilikaaren (Graždanskij kodeks) ensimmäinen osa astui voimaan ensimmäinen tammikuuta 1995.¹³ Siviilikaaren ensimmäistä osaa voidaan luonnehtia siviililainsäädännön yleiseksi osaksi. Se sisältää pykälät 1-453. Systemaattisesti laadittu ensimmäinen osa on jaettu kolmeen pääkohtaan: 1) yleiset säännöt, 2) omistusoikeus ja muut esineoikeudet ja 3) velvoiteoikeuden yleinen osa. Se sisältää siviilioikeudellisia käsitteitä, yleissääntöjä ja periaatteita. Siinä tunnus-

9 Konstitucionnoe pravo s. 17–18.

10 Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 64.

11 Toinen yleisesti käytetty suomenkielinen nimitys on siviililaki.

12 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 81 ja Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 63.

13 Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 63.

tetaan esimerkiksi lain ja oikeuden analogia sekä sopimusvapauden periaate.¹⁴

Siviilikaaren toinen (erityinen) osa astui voimaan ensimmäinen maaliskuuta 1996. Se sisältää erityislainsäädäntöä, muun muassa eri sopimustyyppejä koskevia normeja. Toinen osa koostuu pykälästä 454–1109. Siviilikaaren toisessa osassa konkretisoituvat ensimmäisessä osassa ilmenneet oikeudelliset periaatteet.¹⁵

Nyttemmin siviilioikeudellinen lainsäädäntöuudistus on saatu päätökseen. Siviilikaaren kolmas osa astui voimaan ensimmäinen maaliskuuta 2002. Kolmas osa sisältää säännökset perintöoikeudesta ja kansainvälisestä yksityisoikeudesta.¹⁶

Suomesta poiketen Venäjällä on koottu yhteen kaikki siviilioikeudellisia suhteita säätelevät lait ja ne sisältyvät kolmiosaiseen lakikokoelmaan. Venäjän siviilikaaren ensimmäisessä osassa on yleistä velvoiteoikeutta koskevaa lainsäädäntöä ja siviilikaaren toisessa osassa runsas määrä eri sopimustyyppejä koskevaa dispositiivista erityislainsäädäntöä. Venäjällä on annettu myös useita yksityisoikeudellisia suhteita säänteleviä erityislakeja (esimerkiksi osakeyhtiölaki).

Siviililain mukaan sopimuksen sisältö määräytyy niiden sääntöjen pohjalta, jotka ovat voimassa silloin, kun sopimus solmitaan. Jos sopimuksen solmimisen jälkeen imperatiivisiin normeihin tulee muutoksia, koskevat nämä muuttuneet normit aikaisemmin solmittua sopimusta vain siinä tapauksessa, että kyseisessä uudessa laissa määrätään näin.¹⁷

14 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 72–76.

15 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 85–87.

16 Orlov. Venäjän uusittu kansainvälinen yksityisoikeus s. 394 ja 410.

17 Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 67.

2.3 Muut oikeuslähteet

2.3.1 Liiketapa, tapa ja käytäntö

Huomionarvoista Venäjän uudessa siviililainsäädännössä on *liiketavan* hyväksyminen toissijaiseksi oikeuslähteeksi. Siviilikaaren ensimmäisen osan (GK 5 §) mukaan myös liiketapaa pidetään nykyään Venäjällä oikeuslähteenä, mutta se on lakiin nähden toissijaisessa asemassa. Liiketavalla ymmärretään yritystoiminnassa vakiintunut ja laajasti käytetty, mutta laissa mainitsematon sääntö. Liiketapa voi ilmetä myös julkaistujen sopimusmallien välityksellä.¹⁸

Sopimusnormien hierarkia on seuraava: 1) lain ja lakia alempien säädösten (sen mukaan kuin siviilikaarella on määriteltä) imperatiiviset normit, 2) sopimusehdot, 3) lain dispositiiviset normit ja 4) liiketapa.¹⁹

Tapa erottuu liiketavasta siten, että tapaa sovelletaan ainoastaan silloin, kun siihen viitataan konkreettisesti oikeusnormissa. Liiketapaa sen sijaan voidaan aina käyttää täyttämään säädöksien ja sopimuksien aukkoja. Tapaan viitataan siviilikaaren monissa sopimusoikeudellisissa säännöksissä.²⁰

Käytännöllä (tai käytänteellä) tarkoitetaan käyttäytymissääntöä, joka on muotoutunut käytännössä. Käytäntö voi vakiintua osapuolten välisissä toistuvissa oikeustoimissa tai se voi ilmetä yleisinä sääntöinä, kuten kansainvälisen kauppakamarin laatimina Incoterms-ehtoina. Käytäntö katsotaan erityiskeinoksi, jolla voidaan täydentää osapuolten tahdon ilmaisua.²¹

18 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 74–75, 81 ja 153.

19 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 153 ja Orlov. Venäjän uusi siviilikaari ja eräät yritystoiminnan kannalta tärkeimmät sopimustyyppit s. 513.

20 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 61–62 ja 66.

21 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 62, 67.

2.3.2 Oikeuskäytäntö

Oikeuskäytännön asemaa ei Venäjän oikeudessa ole vieläkaan selkiytetty, vaikka tuomioistuinten harkintamahdollisuuksia onkin laajennettu. Huolimatta entisen lainsäädännön kaikista muutoksista siviilioikeudellinen säätely perustuu Venäjällä edelleen oikeuspositivistisiin lähtökohtiin.²² Oikeuskäytäntöä ei tunnusteta siviilikaassa oikeuslähteeksi²³.

Suhtautuminen oikeuskäytäntöön ei kuitenkin Venäjällä ole näin mustavalkoisen lakipositivistista. Voidaankin todeta, että korkeimpien oikeusasteiden päätöksillä on ainakin suuntaa antavaa merkitystä. Esimerkiksi Lehtinen käsittelee ja analysoi kahdessa vuonna 2002 ilmestyneessä kirjassaan²⁴ runsaasti oikeustapauksia.

2.3.3 Analogiasoveltaminen

Venäjän oikeudessa voidaan käyttää lain ja oikeuden analogiaa, mikäli asiaa säätelevä laki, sopimus tai liiketapa puuttuu. Oikeusanalogian käytössä on otettava huomioon *tunnollisuuden, järkevyyden ja oikeudenmukaisuuden* vaatimukset (GK 6 §).²⁵

Lainanalogialla tarkoitetaan sellaisen lain soveltamista, joka säätelee samanlaisia suhteita. Oikeusanalogian käyttö puolestaan tarkoittaa sitä, että ratkaisua etsitään lainsäädännön yleisistä lähtökohdista ja sisällöstä. Ensin sovelletaan lainanalogiaa ja vasta sitten oikeusanalogiaa.²⁶

22 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 81.

23 Orlov. Venäjän uusi siviilikaari ja eräät yritystoiminnan kannalta tärkeimmät sopimustyyppit s. 513.

24 Lehtinen, Leena. Venäjän maa- ja kiinteistöoikeus ja Lehtinen, Leena. Venäjän yhtiö-, sijoitus- ja kilpailuoikeus. Helsinki 2002.

25 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 74 ja Mozolin. Kommentarij k Graždanskomy kodeksy Rossijskoj Federacii. Častu pervoj s. 41–42.

26 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 81–82.

2.4 Oikeusperiaatteet

2.4.1 Sopimusvapaus

Venäjän nykyinen lainsäädäntö tunnustaa *sopimusvapauden* periaatteen. Siviilikaaren mukaan (GK 421 §) sopimusvapaus merkitsee *yksityishenkilön ja juridisen henkilön vapaata valtaa solmia sopimus, jonka ehdot ovat tai voivat olla laissa tai muussa oikeussäädöksessä määritellyt tai määrittelemättömät.*²⁷ Sopimusvapaus ilmenee kolmessa eri ulottuvuudessa: se tarkoittaa vapautta 1) solmia sopimus, 2) määrittää solmittavan sopimuksen luonne ja 3) määrittää sen ehdot eli sisältö²⁸.

Siviilikaaren mukaan (GK 421.2 §) osapuolet saavat vapaasti määrittää solmimansa sopimuksen luonteen eli *osapuolet voivat solmia minkä tahansa sopimuksen, joka on laissa tai asetuksissa määritelty tai määrittelemätön.* Tämä tarkoittaa sisältövapautta mukaan lukien tyyppivapauden. Osapuolet voivat siis käyttää mitä tahansa mallia tai luoda itse mallin, joka ei ole vallitsevan lainsäädännön vastainen.²⁹

Siviililakiuudistuksen seurauksena tahdonautonomia on perustana liiketoiminnan harjoittajien välisissä varallisuusosoikeudellisissa suhteissa. Sopimusvapaus on laajempi elinkeinonharjoittajien keskinäisissä suhteissa kuin muissa siviilioikeudellisissa suhteissa. Heikomman osapuolen suojan vuoksi sopimusvapautta voidaan supistaa esimerkiksi kuluttajansuojalainsäädännön nojalla.³⁰

Venäjällä sopimusvapautta on rajoitettu julkisten sopimusten osalta (GK 426 §). *Julkinen sopimus on sopimus, jossa toinen*

27 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 76–77 ja s. 149.

28 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1015.

29 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1016.

30 Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 63 ja Osnovy prava s. 115.

*osapuoli on organisaatio, joka on velvollinen tekemään sopimuksen jokaisen kanssa, joka kääntyy sen puoleen. Siviilikaareissa nimetään aloina, joilla julkista sopimusta voidaan soveltaa, muun muassa vähittäiskauppa, joukkoliikenne ja energiahuolto. Siviilikaaren listaus julkisen sopimuksen aloista ei ole täydellinen, eikä se näin ollen sulje pois julkisen sopimuksen soveltamisalalta siinä mainitsemattomia liiketoiminta-aloja.*³¹

Tarkasteltaessa sopimusvapautta (ja erityisesti muotovapautta) on kuitenkin vielä muistettava, että useissa tapauksissa sopimuksen muotoon liittyy vaatimuksia. Näitä muotovaatimuksia käsitellään kursorisesti myöhemmin tässä työssä.

Sopimusvapautta rajoittavat myös siviilikaaren yleissäännöksiin sisältyvät määräykset (GK 1 §, 10 § ja 422 §).³² Siviilikaaren 1 §:ssä määrätään, että *tavaroita, palveluita ja pääomia saa vapaasti siirrellä Venäjän federaation alueella. Tavaroiden, palveluiden ja pääomien siirtoa voidaan rajoittaa lailla, jos se on välttämätöntä turvallisuuden varmistamiseksi, ihmisten hengen tai terveyden ja luonnon sekä kulttuuri-arteiden suojelemiseksi.*

Siviilikaaren 10 §:ssä säädetään, *etteivät luonnollisten ja juridisten henkilöiden tekemät toimet, joiden tarkoituksena on yksinomaan aiheuttaa vahinkoa toiselle osapuolelle mukaan lukien lain ja muiden säännösten väärinkäyttö, ole sallittuja. Edelleen 10 §:ssä määrätään, että sallittua ei ole siviilioikeuksien hyväksikäyttö silloin kun tarkoituksena on rajoittaa kilpailua mukaan lukien hallitsevan markkina-aseman väärinkäyttö.*

31 Abramov. Sdelki & Dogovory. Kommentarii. Raz'jasnenija s. 23 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 168.
32 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1016.

Pykälä 422 koskee sopimuksen suhdetta lakiin. Sopimuksen on vastattava osapuolille pakollisia sääntöjä, jotka määräytyvät niistä laeista ja muista oikeudellisista säännöksistä (*imperatiivista normeista*), jotka ovat voimassa sopimuksen teko-
hetkellä.

Lisäksi sopimusvapautta rajoittavat eri sopimustyyppisiä koskevat erityissäännökset. Siviilikaareissa myös kielletään tietyn tietynlaisten toimien tekeminen. Lisäksi osa ehdoista on oikeudellisesti säänneltyjä ja kyseeseen voi tulla myös sopimuspakkotilanne.³³

2.4.2 Sopimussidonnaisuus

Toinen keskeinen oikeusperiaate, joka kuuluu Venäjän nykyiseen oikeusjärjestykseen, on *sopimussidonnaisuuden* periaate eli *pacta sunt servanda* -periaate. Sitä on vahvistettu siviilikaaren velvoitteiden täyttämistä ja vahingonkorvausvelvollisuutta sekä sopimuksen muuttamista ja purkamista koskevilla säännöillä. Myös siviilikaaren 422.2 §:n mukainen normi, että muuttunut lainsäädäntö ei suoraan vaikuta sopimukseen, ilmaantaa sopimussidonnaisuuden periaatetta Venäjällä.³⁴

Siviilikaaren velvoitteiden täyttämistä koskevassa yleissäännöksessä (GK 309 §) määrätään, että *velvoitteet tulee täyttää asianmukaisella tavalla velvoitetta koskevien ehtojen ja lain, muiden oikeussäädösten vaatimusten mukaisesti tai tällaisten ehtojen ja vaatimusten puuttuessa yleisen kauppataivan tai muiden esitettyjen tavanomaisten vaatimusten mukaisesti*.³⁵

33 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1016.

34 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 149–150 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 537.

35 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1016–1017.

Edelleen siviilikaassa (GK 310 §) säädetään, *ettei yksipuolinen kieltäytyminen velvoitteen täyttämistä ja sen ehtojen yksipuolinen muuttaminen ole sallittua.*³⁶

2.4.3 Heikomman osapuolen suoja

Venäjällä siviilioikeudelliselle sääntelylle on ensisijaisesti asetettu talouspoliittisia tavoitteita eli oikeuden tehtävänä on edistää markkinataloutta. Tämä heijastuu käytännössä pohjoismaisesta ajattelusta poiketen siinä, että yrittäjien välisissä siviilioikeudellisissa suhteissa ei Venäjän oikeudessa oikeastaan edes tunneta heikompaa osapuolta.³⁷

Venäjän oikeudessa heikomman osapuolen suoja koskee ensisijassa kuluttajaa. Siviilikaassa on kuluttajan oikeuksien turvaamiseksi säädetty eräitä erityissäännöksiä, jotka säätelevät julkista sopimusta (GK 426 §) ja liitännäsopimusta (GK 428 §) sekä sellaisia sopimustyyppisiä kuin vähittäiskauppa (GK 492–505 §) kulutusurakka (GK 730–739 §).³⁸

Heikomman osapuolen suojaa palvelevat myös siviilikaaren säännöt, joiden välityksellä puututaan tilanteisiin, joissa sopimus itsessään sisältää kohtuuttomia ehtoja (GK 170–179 §). Oikeus voi myös kohtuullistaa sopimussakkoa (GK 333 §).³⁹

36 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1016–1017.

37 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 81–82.

38 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 47 ja 172.

39 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 47.

3 Venäjän sopimusoikeus

3.1 Yleistä

Venäjän yritystoimintaa koskevat yleiset sopimusoikeudelliset säännöt on keskitetty siviilikaaren ensimmäiseen osaan. Luku 27 sisältää normit, jotka säätelevät sopimuksen käsitettä ja ehtoja. Luvussa 28 säädellään sopimuksen tekoa. Luku 29 käsittelee sopimusten muuttamista ja purkamista. Toinen osa sisältää eri sopimustyyppejä koskevaa erityislainsäädäntöä. On siis huomattava, että Venäjän sopimusoikeuden syvällisempi tuntemus edellyttää myös siviilikaaren toisen osan tuntemusta. Huomionarvoisia säädöksiä toisessa osassa on erityisesti erilaisista velvoitteista, kuten kaupasta, vuokrauksesta ja urakasta.

3.2 Sopimuksen käsite

Sopimuksen käsite on sisällytetty suoraan siviilikaareen (GK 420.1 §), ja sillä ymmärretään *kahden tai useamman henkilön välipuhetta siviilioikeudellisten oikeuksien ja velvollisuuksien synnyttämisestä, muuttamisesta tai lakkauttamisesta*. Sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien kokonaisuus muodostaa sopimuksen sisällön.⁴⁰

40 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 152, Predprinimatelskoje pravo s. 209 ja Abramov s. 23.

3.3 Sopimuksen osapuolet

3.3.1 Luonnolliset henkilöt

Sopimuksen osapuolina voivat siviilikaaren 124 §:n mukaisesti olla *Venäjän federaatio ja sen subjektit sekä luonnollinen tai juridinen henkilö*⁴¹.

Luonnollisten eli fyysisten henkilöiden oikeuskelpoisuus on Venäjän siviilioikeudessa suhteellisen laaja. Siviilikaaren mukaisesti (GK 18 §) fyysiset henkilöt voivat muun muassa omistaa varallisuutta; harjoittaa yritys- ja muuta toimintaa, jota ei ole kielletty laissa; perustaa oikeushenkilöitä yksin tai yhdessä muiden fyysisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden kanssa; tehdä mitä tahansa oikeustoimia, jotka eivät ole ristiriidassa lain kanssa ja osallistua velvoitteisiin.^{42 43}

3.3.2 Juridiset henkilöt

Juridisen henkilön eli oikeushenkilön käsite on määritelty suoraan siviilikaarella (GK 48 §): *oikeushenkilöksi tunnustetaan organisaatio, jolla on omistuksessaan, taloudellisessa hallinnassaan tai operatiivisen johtonsa alaisena erillisvarallisuutta ja joka vastaa velvoitteistaan tällä varallisuudellaan*. Oikeushenkilö voi omissa nimissään hankkia ja toteuttaa varallisuus- ja henkilökohtaisia ei-varallisuusosoikeuksia, hoitaa velvollisuuksia ja esiintyä oikeudessa kantajana ja vastaajana.^{44 45}

41 Abramov s. 23 ja Osnovy prava s. 45.

42 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 125 ja Osnovy prava s. 46.

43 Ks. tarkemmin luonnollisen henkilön oikeustoimikelpoisuuden rajoituksista Osnovy prava s. 45-48.

44 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 128.

45 Tarkemmin juridisista henkilöistä ks. Osnovy prava s. 48-60.

Oikeushenkilöt jaetaan siviilikaassa (GK 50 §) kahteen ryhmään: *kaupallisiin* (liiketaloudellisiin) ja *ei-kaupallisiin organisaatioihin*. Kaupallisiin organisaatioihin kuuluvat liiketaloudelliset henkilöyhtiöt ja yhtiöt sekä tuotantosuuskunnat (GK 50 § ja 66 §). Kaupallisten organisaatioiden toiminnan päätarkoituksena on harjoittaa yritystoimintaa ja päämääränä on saada voittoa. Ei-kaupallisten organisaatioiden harjoittaman yritystoiminnan taas on oltava sidoksissa niiden varsinaisen toiminnan päämääriin.⁴⁶

3.3.3 Julkisoikeudelliset subjektit

Sopimusoikeudellisten suhteiden osapuolina voivat fyysisten ja juridisten henkilöiden lisäksi olla julkisoikeudelliset subjektit. Julkisoikeudellisiin subjekteihin (GK 124.1 §) kuuluvat muun muassa valtio: Venäjän federaatio kokonaisuudessaan sekä sen eri subjektit ja kunnalliset yhteisöt: kaupunki- ja maaseutuasutukset ja muut kunnalliset yhteisöt.⁴⁷

Julkisoikeudellisia subjekteja pidetään Venäjän oikeudessa itsenäisinä, erikoisluonteisina subjekteina. Ne esiintyvät rinnakkain juridisten ja fyysisten henkilöiden kanssa.⁴⁸

46 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 128, 131, 134–135.

47 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 136–137 ja Osnovy prava s. 61.

48 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 137 ja Osnovy prava s. 61.

3.4 Sopimuksen syntyminen

3.4.1 Tarjous- ja vastaus -malli

Venäjän siviilikaaren sopimuksen tekoa koskevien perussääntöjen mukaan (GK 432.2 §) *sopimus solmitaan toisen osapuolen tekemällä tarjouksella ja siihen annetusta vastauksella. Vastaus voidaan antaa myös faktisen käyttäytymisen avulla eli esimerkiksi kaupassa maksamalla tuote. Modifioitua vastausta sen sijaan pidetään uutena tarjouksena.*⁴⁹

Venäjän oikeudessa tunnetaan kaksi perinteistä tapaa tehdä sopimus. Sopimus voidaan tehdä joko 1) läsnä olevien osapuolten kesken tai 2) osapuolten ollessa erossa toisistaan. Yhteistä näille kahdelle tavalle on se, että prosessissa tarjous ja hyväksyminen seuraavat toisiaan. Toisistaan ne erottuvat siten, että jos kyseessä on poissaolevien osapuolten välillä tehtävä sopimus, ovat osapuolet fyysisesti erossa toisistaan ja tahdonilmaisujen välillä on ajallinen katkos. Sen sijaan osapuolten ollessa läsnä he ovat välittömässä yhteydessä keskenään. On kuitenkin huomattava, että nykyisin tekniikan kehityksen ansiosta myös fyysisesti toisistaan kaukana olevat osapuolet voivat tehdä sopimuksen keskenään ilman merkittävää ajallista katkoa.⁵⁰

3.4.2 Sopimuspakkotilanteet

Sopimuspakko eli pakollinen sopimuksenteko tunnetaan Venäjän sopimusoikeudessa poikkeuksena yleisestä osapuolten tahdon autonomiaan perustuvasta sopimusvapauden periaatteesta. Pakollinen sopimuksenteko voi perustua siviilikaaren mukaan (GK 445 §) ainoastaan lakiin tai laintasoiseen oikeussäädökseen.

⁴⁹ Abramov s. 32–33.

Pakollinen sopimuksenteko on säädetty koskemaan ensisijaisesti julkisten sopimusten tekemistä. Lisäksi esisopimus voidaan muuttaa perussopimukseksi sopimuspakon perusteella, jos toinen esisopimuksen tehneistä osapuolista kieltäytyy solmimasta lopullista sopimusta (GK 429 §).⁵¹

3.4.3 Olennaiset ehdot

Pätevän sopimuksen syntymisen ehtona on, että *osapuolten välille on syntynyt yksimielisyys kaikista sopimuksen olennaisista ehdoista* (GK 432.1 §). Se, mitä olennaisiin ehtoihin kuuluu, voi ilmetä sopimustyyppiä koskevasta lainsäädännöstä. Olennaisiin ehtoihin kuuluu aina sopimuksen kohteen määrittäminen. Sopimuksen ehtojen määrittämiseen sovelletaan dispositiivista lainsäädäntöä vain, jos osapuolet eivät ole sopimuksen teon yhteydessä sopineet asiasta ollenkaan.⁵² Sopimus katsotaan syntyneeksi, kun sen kaikista olennaisista ehdoista on päätetty ja mahdollinen muotovaatimus on täytetty⁵³.

3.5 Muotovaatimukset

3.5.1 Suullinen sopimus

Venäjän oikeudessa sopimusta koskevilla muotovaatimuksilla on tärkeä merkitys yritysten välisissä oikeustoimissa. Sopimukset jaetaan siviilikaaren muotovaatimusten mukaisesti (GK 158 §) kolmeen eri ryhmään. Nämä sopimusmuodot ovat *suullinen ja kirjallinen*. Kirjallinen sopimus jaetaan vielä kahteen eri

50 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen, osa III s. 315.

51 Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen, osa III s. 320–321. Sopimuspakosta tarkemmin ibid. s. 320–322.

52 Biržakov Osnovy dogovornyh otnošenij. V ekonomičeskom prostranstve SNG s. 95 ja 187 ja Abramov s. 31–32, sopimusehdoista tarkemmin Biržakov s. 95–96.

53 Abramov s. 32, Predprinimatelskoje pravo s. 212, 214 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II - sopimuksen tekeminen s. 51.

ryhmään: yksinkertainen ja notaarinen (notaarin vahvistama kirjallinen sopimus) kirjallinen muoto.⁵⁴

Siviilikaaren mukaan mikäli kyseistä sopimustyyppiä koskevassa lainsäädännössä ei ole esitetty muotovaatimusta, voidaan sopimus solmia mitä tahansa muotoa noudattamalla (GK 434.1 §). Tällöin sopimus voidaan solmia suullisesti. Samoin GK 159 §: oikeustoimi, jota varten laissa tai osapuolten kesken ei ole asetettu (yksinkertaista tai notaarista) kirjallista muotoa, voidaan solmia suullisesti.

3.5.2 Yksinkertainen kirjallinen sopimus

Venäjän sopimusoikeudessa monissa tapauksissa on kuitenkin käytettävä kirjallista muotoa. Sopimusmuotoa koskevissa säännöissä (GK 161 §) vaaditaan, että sopimukset, joissa vähintään toisena osapuolena on yritys, on tehtävä yksinkertaista kirjallista muotoa noudattaen.⁵⁵ Edelleen pykälässä 161 säädetään, että kirjallista muotoa on käytettävä, jos fyysiset henkilöt tekevät keskenään sopimuksen, jonka summa ylittää vähintään kymmenen kertaa laissa määritetyn minimipalkan sekä summasta riippumatta laissa määrätyissä tapauksissa.⁵⁶

Kirjallista muotoa vaaditaan siviilikaaren sopimustyyppisäännöstössä eräiden sopimustyyppien kohdalla. Tällaisia sopimuksia ovat muun muassa kaupallisen konsession sopimus (GK 836:1 §), pankkitalletussopimus (GK 836.1 §), luottosopimus (GK 820 §) ja vakuutusopimus (GK 940.1 §). Sen lisäksi kirjallista muotoa on käytettävä sopimuksissa kaupallisesta edustuksesta, takauksesta (GK 362 §), panttauksesta (GK 339.2 §) sekä sopimussakkoehdosta (GK 331 §). Suoraan laissa on myös säädetty, että ulkomaankauppatransaktioiden ollessa kyseessä yksinker-

54 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 51.

55 Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 66 ja Abramov s. 34.

56 Predprinimatelskoje pravo s. 213.

taisen kirjallisen muodon noudattamatta jättäminen johtaa oikeustoimen pätemättömyyteen (GK 162.3 §).⁵⁷

3.5.3 Notaarin vahvistama kirjallinen sopimus

Notaarin vahvistamista kirjalliselle sopimukselle edellytetään siviilikaaren mukaisesti (GK 163 §) *laissa mainituissa tapauksissa tai jos osapuolet ovat niin keskenään sopineet*. Laissa notaarin vahvistusta kirjalliselle sopimukselle vaaditaan muun muassa hypoteekkisopimuksen (GK 339.2 §) ja elinkorkosopimuksen (GK 584 §) ollessa kysymyksessä.⁵⁸

3.6 Sopimuksen rekisteröinti

Venäjällä monet oikeustoimet, vaikkakin ne olisi sinällään tehty muotovaatimusten mukaisesti, eivät synnytä siviilioikeudellisia velvoitteita, ennen kuin ne on rekisteröity. Tällaisia oikeustoimia ovat esimerkiksi maata sekä muuta kiinteää omaisuutta koskevat oikeustoimet ja lisäksi eräät irtainta omaisuutta koskevat oikeustoimet (GK 142 §).⁵⁹

Sopimukset, joiden osalta vaaditaan rekisteröintiä, katsotaan syntyneeksi sillä hetkellä, kun rekisteröinti on suoritettu, jollei laista muuta johdu.⁶⁰

3.7 Sopimustyypeistä

Siviilioikeudellisten suhteiden sääntely on Venäjällä perustunut perinteisesti sopimustyyppi- jaotteluun⁶¹. Tulee myös huomata, ettei toista sopimustyyppiä koskevaa sääntelyä so-

57 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 52–53.

58 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 53.

59 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 53–54.

60 Predprinimatelskoje pravo s. 213.

velleta toiseen sopimustyyppiin, jollei laissa ole toisin säädetty. Sopimukset voivat toisaalta myös rikkoa sopimustyyppien rajoja; sopimus voi sisältää elementtejä eri sopimustyypeistä. Kyseessä voi olla sekasopimus tai sopimus, jota koskevia oikeusnormeja ei ole olemassa. Eri sopimustyyppijä koskeva lainsäädäntö on keskitetty siviilikaaren toiseen osaan. Se sisältää esimerkiksi kauppaa ja hankintaa, vuokraa, urakkaa ja rakennusurakkaa koskevat sopimusoikeudelliset säännöt sekä vahingonkorvausta koskevat säännöt.⁶²

Seuraavassa esittelen lyhyesti eräitä keskeisempiä venäläisen lainsäädännön mukaisia sopimustyyppijä.

Kauppasopimusta pidetään Venäjän oikeudessa perussopimustyyppinä. Sen säännöt toimivat perustana sellaisten sopimustyyppien kuten vuokra-, laina-, urakka- ja kuljetussopimuksien sääntelylle.⁶³

Kauppasopimuksen käsite on kirjattu siviilikaaren (GK 454 §): *kauppasopimus on sopimus, jonka mukaan myyjä sitoutuu luovuttamaan esineen (tavaran) ostajan omistukseen ja ostaja sitoutuu vastaanottamaan tämän tavaran ja maksamaan siitä määrätyn rahasumman (hinnan)*. Kauppasopimuksen kohteena voi olla myös tulevaisuudessa valmistuva tai hankittava tavara.⁶⁴

Hankintasopimusta pidetään Venäjän oikeudessa keskeisimpinä (venäläisten) yritysten välisiä suhteita sääntelevänä sopimustyyppinä. Hankintasopimus on läheinen sopimustyyppi kauppasopimuksen kanssa, mutta Venäjän oikeudessa nämä kaksi sopimustyyppiä kuitenkin on erotettu toisistaan.⁶⁵

61 Ks. tarkemmin sopimustyypeistä Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 190–217, Biržakov s. 62–95 ja Osnovy prava s. 118–190.

62 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 187–189.

63 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 190.

64 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 190.

65 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 191–192.

Kauppa- ja hankintasopimuksen yhtäläisyyksiin kuuluu se, että kummankin kautta luovutetaan omistusoikeus varallisuuteen (esineeseen). Niiden varsinainen ero on siinä, että hankintasopimus tavallisesti edellyttää säännöllisiä tavaratoimituksia ja on tarkoitettu säätelemään yritysten välisiä kauppasuhteita. Kauppasopimuksen kohteensa sen sijaan ovat tavallisesti olemassa olevat ja usein yksilöidyt esineet, arvopaperit tai varallisuusosoikeudet. Hankintasopimus solmitaan ja tavara toimitetaan eriaikaisesti. Kauppasopimus taas solmitaan ja esine luovutetaan yleensä samanaikaisesti.⁶⁶

Vuokrasopimus määritellään siviilikaassa (GK 606 §) sopimukseksi, jonka mukaan *vuokranantaja sitoutuu luovuttamaan vuokraajalle esineen (varallisuuden) väliaikaiseen hallintaan ja käyttöön tai ainoastaan käyttöön vastiketta vastaan*. Vuokranantaja siis säilyttää omistusoikeutensa vuokrattuun omaisuuteen, vuokraaja saa kyseiseen omaisuuteen ainoastaan väliaikaisen käyttöoikeuden.⁶⁷

Siviilikaassa (GK 702 §) *urakkasopimus* määritellään sopimukseksi, jonka mukaan *urakoitsija sitoutuu suorittamaan tietyn työn tilaajan toimeksiannosta tilaajan tai omasta materiaalistaan omalla riskillään ja luovuttamaan sen tulokset. Tilaaja sitoutuu vastaanottamaan ja maksamaan suoritettun työn*.⁶⁸

Urakkasopimus kuuluu siis Venäjän oikeudessa velvoitteisiin, joiden kohteena on työsuoritus (yksilöidyt työtulokset). Luonteenomainen piirre urakalle on tuloksen saavuttaminen.⁶⁹

66 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 192.

67 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 196–197.

68 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 202.

69 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 201–202.

*Rakennusurakkasopimuksen (GK 740 §) mukaan urakoitsija sitoutuu rakentamaan ja luovuttamaan määräajassa sopimuksessa määrätyn kohteen tai suorittamaan sopimuksessa määrättyt työt. Tilaaja sitoutuu järjestämään siihen tarvittavat edellytykset, vastaanottamaan työt ja maksamaan niistä.*⁷⁰

*Toimeksiantosopimus on sopimus, jonka mukaan toinen osapuoli (asiamies) sitoutuu suorittamaan toisen osapuolen (toimeksiantajan) nimissä ja hänen laskuunsa määrättyt oikeustoimet. Asiamiehen tekemä oikeustoimi synnyttää välittömästi päämiehelle oikeuksia ja velvollisuuksia (GK 971 §).*⁷¹

*Komissiosopimuksen yleisen käsitteen mukaan (GK 990 §) toinen osapuoli (komissionsaaja) sitoutuu toisen osapuolen (komissionantajan) toimeksiannosta ja korvausta vastaan suorittamaan yhden tai useamman kauppatoimen omissa nimissään komissionantajan laskuun.*⁷²

Komissiosopimus eroaa toimeksiantosopimuksesta siten, että komissionsaaja esiintyy omissa nimissään. Komissiosopimus on lisäksi aina vastikkeellinen ja sen kohteena ovat ainoastaan kaupalliset transaktiot.⁷³

*Agenttisopimuksessa agentilta edellytetään oikeustoimien lisäksi faktisten toimien tekemistä ja agentti voi toimia joko omissa tai päämiehensä nimissä (GK 1005 §). Agenttisopimus on tarkoitettu kestopuolitoiseksi ja siinä yhdistyy sekä komissio- että toimeksiantosopimuksen piirteitä.*⁷⁴

70 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 205.

71 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 208–209.

72 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 210–211.

73 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 212.

74 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 212.

3.8 Sopimuksen tulkinta

Sopimuksen tulkintaa koskeva normi sisältyy siviilikaaren sopimuksia sääteleviin yleissäännöksiin (GK 431 §). Sen mukaan (GK 431.1 §) *sopimuksen ehtoja tulkitessaan tuomioistuin ottaa huomioon sen sisältämien sanojen ja ilmaisujen kirjaimellisen merkityksen*. Jos sopimuksen tulkinta jää epäselväksi kirjaimellisen tulkinnan perussäännön avulla, säädetään seuraavaa (GK 431.2 §): *jos sopimuksen sisältöä ei ole mahdollista selvittää ensimmäisen kohdan mukaan, on selvitettävä osapuolten tosiasiallinen yhteinen tahto ottaen huomioon sopimuksen päämäärä*.⁷⁵

Sellaisissa tapauksissa, joissa sopimuksen tulkinta jää epäselväksi sen kirjaimellista sisältöä tulkitsemalla, kiinnitetään huomiota muun muassa *sopimusneuvotteluihin ja osapuolten välillä käytyyn kirjeenvaihtoon, osapuolten väliselle muodostuneeseen käytäntöön sekä osapuolten myöhempään käyttäytymiseen* (GK 431.2 §).⁷⁶

3.9 Sopimuksen täyttäminen

Sopimukseen sisältyvät velvoitteet eli sopimuksen osapuolten oikeuksien ja velvoitteiden sisältö määrää sen, mitä sopimuksen perusteella tehdään eli miten velvoitteet täytetään. Sopimusvelvoitteiden sisältö määräytyy Venäjän oikeudessa sovittujen sopimusehtojen mukaan, joihin kuuluviksi lasketaan osapuolten keskenään nimenomaisesti sopimat ehdot sekä lisäksi kyseessä olevaan sopimukseen sovellettavat siviilikaaren ja muiden siviilioikeudellisten säädösten normit.⁷⁷

75 Orlov: Venäjän sopimusoikeus s. 358, 360.

76 Lehtinen s. 67 ja Biržakov s. 60–61. Huom. Lehtisen käännös практика = kauppatapa, oma käännökseni käytäntö.

77 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 363–364.

Siviilikaaren mukaan (GK 307.1 §) *velvoitteen nojalla toinen henkilö (velallinen) on velvollinen suorittamaan toisen henkilön (velkojan) eduksi tietyn toimen eli luovuttamaan varallisuutta, tekemään työn, maksamaan rahaa jne. tai pidättäytymään tietystä toimesta, ja velkojalla on oikeus vaatia velallista täyttämään velvollisuutensa.*⁷⁸

Sopimuksen ja sen velvoitteiden täyttäminen ilmenee sopimuksen kohteeseen kuuluvien toimien tekemisenä tai tekemättä jättämisenä. Sopimusvelvoitteiden täyttäminen tarkoittaa käytännössä yleensä reaalisuorituksen tekemistä, johon kohdistuvat vaatimukset merkitsevät sitä, kuka tekee suorituksen ja kenelle, mikä on suorituksen kohde sekä miten ja milloin suoritus toteutetaan.⁷⁹

Venäjän sopimusoikeudessa velvoitteiden täyttämisen periaatteisiin kuuluvat oikean (asianmukaisen) suorituksen periaate eli suorituksen oikeellisuusperiaate ja reaalisuorituksen periaate. Yleensä velvoitteen täyttäminen tarkoittaa luonnossa tehtäviä toimia (tai tekemättä jättämissä), ja tällöin kyseessä on reaalisuoritus. Oikea suoritus puolestaan merkitsee niiden vaatimusten noudattamista, joissa määrätään, kenen on tehtävä suoritus ja kenelle, mikä on sen kohde sekä milloin ja missä ja millä tavalla sen tulee toteutua.⁸⁰

3.10 Sopimusrikkomuksen seuraamukset

3.10.1 Yleistä sopimusrikkomuksen seuraamuksista

Jos sopimusvelvoitetta ei täytetä asianmukaisesti eli kun sopimusta rikotaan, voidaan sopimuksen rikkojaan kohdistaa velvoitteiden tehosteita. Näihin kuuluvat Venäjän velvoiteoikeu-

⁷⁸ Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 365 ja Osnovy prava s. 102.

⁷⁹ Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 367–368.

dessa suorituksen turvaamiskeinot sekä operatiiviset tehosteet ja luontoissuoritus, ennenaikainen suoritus, sopimuksen muuttaminen ja purkaminen sekä vahingonkorvaus. Sopimusvelvoitteiden täyttämisen turvaamiskeinoihin luetaan sopimussakko, takaus, käsiraha ja panttaus sekä pankkitakaus ja pidätys. Operatiivisiin tehosteisiin taasen kuuluu muun muassa pidättämisoikeus.⁸¹

Velvoitteiden tehosteiden luettelo ei ole Venäjän sopimusoi-keudessa tyhjentävä. Velvoitteiden suorittamista turvaavat keinot ovat siviilikaaren yleissäännöksessä (GK 329 §), jossa on suoraan säädetty, että velvoitteiden suorittaminen voidaan turvata myös *muilla lain tai sopimuksen edellyttämillä keinoilla*. Tämä tarkoittaa muita lakimääräisiä ja tahdonvaltaisia keinoja turvata suoritus.

Alla käsittelen hieman tarkemmin osaa näistä keinoista.

3.10.2 Sopimussakko

Sopimussakko määritellään siviilikaareissa seuraavanlaisesti (GK 330.1 §): *sopimussakolla (sakolla, viivästyskorolla) tarkoitetaan laissa tai sopimuksessa määriteltyä rahasummaa, jonka velallinen on velvollinen maksamaan velkojalle, jos velvoite jää täyttämättä tai jos suoritus ei ole oikeanlainen, useimmiten suoritusta ei ole tehty vaaditussa määräajassa*.⁸²

80 Orlov. Venäjän sopimusoi-keus s. 369.

81 Orlov. Venäjän sopimusoi-keus – Sopimuksen tekeminen s. 1017, Orlov. Venäjän sopimusoi-keus – sopi- muksen tekeminen, osa III s. 324 ja Orlov. Sopimusoi-keus s. 400–402.

82 Osnovy prava s. 109 ja Orlov. Venäjän sopimusoi-keus s. 404. Huomaa puute Orlovin tekstissä, joka kuu- luu: ”Sopimussakolla (sakolla, viivästyskorolla) tarkoitetaan siviilikaaren (GK 330.1 art.) mukaan laissa tai sopimuksessa määriteltyä rahasummaa, jonka velallinen on velvollinen maksamaan velkojalle, jos velvoite jää täyttämättä tai suoritus, esimerkiksi suoritus viivästyy. (Korostus SM, näiden kahden sanan välistä puut- tuu tekstiä verrattuna alkuperäiseen venäläiseen lainkohtaan.)

Sopimussakkolauseke on huolimatta päävelvoitteen muodosta tehtävä kirjallisesti (GK 331.1 §). Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka itse sopimus olisi solmittu suullisesti, on sitä koskeva sopimussakkolauseke tehtävä kirjallisessa muodossa. Siviilikaareissa (GK 331.2 §) on suoraan säädetty, että sopimussakkovälipuheen kirjallisen muodon noudattamatta jättäminen johtaa sopimussakon pätemättömyyteen.⁸³

Tyypillisiä piirteitä sopimussakolle ovat, että

- 1) sopimusrikkomuksesta seuraavan vahingonkorvausvastuun suuruus on määritetty etukäteen;
- 2) sopimussakko on mahdollista periä pelkästään sen johdosta, että velvoiterikkomus on tapahtunut, eikä velkojan tarvitse näyttää toteen hänelle aiheutunutta vahinkoa tai sen määrää;
- 3) sopimuspuolilla on mahdollisuus muotoilla sopimussakko oman harkintansa mukaan.⁸⁴

3.10.3 Panttaus

Siviilikaaren mukaisesti (GK 334.1 §) jos velallinen jättää täyttämättä panttauksella turvatun velvoitteen, on velkojalla (pantinhaltijalla) panttauksen nojalla oikeus saada hyvitys pantatun varallisuuden arvosta ennen muita pantinantajan velkojia laissa säädetyin poikkeuksin.⁸⁵

Panttauksella voidaan Venäjällä turvata mitä tahansa velvoitetta, kunhan panttauksella turvattu saaminen on pätevä. Käytännössä panttausta käytetään turvaamaan velvoitteita, jotka

83 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 406.

84 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 405.

85 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 407.

johtuvat luotto-, urakka-, komissio- tai säilytys sopimuksista.⁸⁶

Panttioikeudellisen suhteen osapuolet ovat pantinhaltija ja pantinantaja. Siviilikaaren mukaan (GK 336 §) panttauksen kohteena voi olla mikä tahansa varallisuus.⁸⁷

3.10.4 Takaus

Siviilikaaren mukaisesti (GK 361 §) takaussopimuksen mukaan takaaja velvoittautuu toisen henkilön velkojalle vastaamaan hänen velvoitteensa täyttämisestä kokonaan tai osittain. Takaussopimus on tehtävä kirjallisessa muodossa ja kirjallisen muodon noudattamatta jättäminen johtaa takaussopimuksen pätemättömyyteen (GK 362 §).⁸⁸

Pankkitakaus kuuluu Venäjän oikeudessa uusiin keinoihin turvata siviilioikeudellisten velvoitteiden suorittaminen. Siviilikaaren mukaan (GK 368 §) pankkitakauksen nojalla pankki, muu luottolaitos tai vakuutusorganisaatio (takaaja) antaa toisen henkilön (päämiehen) pyynnöstä kirjallisen sitoumuksen maksaa päämiehen velkojalle (edunsaajalle) takaajan antaman velvoitteen ehtojen mukaisesti rahasumma silloin, kun edunsaaja esittää kirjallisen vaatimuksen sen maksamisesta. Pankkitakaus erottuu muista velvoitteiden turvaamiskeinoista selvästi siinä, että se on riippumaton päävelvoitteesta. Pankkitakaussuhteessa on kolme osapuolta: takaaja, päämies ja edunsaaja.⁸⁹

86 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 408.

87 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 411–412 ja Osnovy prava s. 110.

88 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 444–445 ja Osnovy prava s. 110.

89 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 452 ja Osnovy prava s. 110–111.

3.10.5 Operatiiviset tehosteet

Operatiivisilla tehosteilla tarkoitetaan Venäjän siviilioikeudessa oikeussuojakeinoja, joita siviilioikeudellisen suhteen osapuolena henkilö käyttää suoraan siviilioikeudellisten oikeuksien ja velvollisuuksien rikkojaa vastaan turvautumatta oikeusviranomaisten apuun.⁹⁰

Operatiivisiin tehosteisiin kuuluvat muun muassa suorituksen pitäytyminen, suorituksen keskeyttäminen ja kieltäytyminen vastaanottamasta suoritusta.⁹¹

3.11 Pätemättömyystilanne

Sopimuksen pätemättömyyttä ja mitättömyyttä sekä näiden seurauksia säädellään pääasiallisesti siviilikaaren oikeustoimia koskevissa säännöksissä. Sopimukseen saattavat tulla sovellettaviksi säännöt, jotka sisältyvät siviilikaareen sopimuksia yleisesti ja eri sopimustyyppisiä erikseen sääteleviin säännöksiin. Tästä voi eräissä tapauksissa seurata tulkinta-ongelmia.⁹²

Siviilikaaren mukaan oikeustoimi on moitteenvaraisesti pätemätön, jos se on

- ylittänyt oikeushenkilön oikeuskelpoisuuden rajat (GK 173 §)
- ylittänyt oikeustoimen tekovaltuutuksen rajat (GK 174 §)
- alaikäisen tekemä, joka on yli 14 vuotta mutta alle 18 vuotta (GK 175 §)

90 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 468.

91 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 468–472.

92 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 55.

- fyysisen henkilön tekemä, jonka oikeustoimikelpoisuus on tuomioistuimen rajoittama (GK 176 §)
- fyysisen henkilön tekemä, joka on kykenemätön ymmärtämään omien tekojensa merkitä ja hallitsemaan näitä (GK 177 §)
- tehty väärinkäsityksen vallitessa (GK 178 §)
- tehty petoksen, pakon, uhkauksen tai toisen osapuolen edustajan toisen osapuolen kanssa tekemän ilkeämielisen välipuheen vaikutuksen alaisena tai raskaiden olosuhteiden yhteen sattuessa (GK 179 §).⁹³

Oikeustoimen pätemättömyydestä säädetyn siviilikaaren säännöksen (GK 167.1 §) mukaan *pätemättömästä oikeustoimesta ei ole oikeudellisia seuraamuksia paitsi niitä, jotka johtuvat sen pätemättömyydestä. Oikeustoimen pätemättömyys alkaa sen tekohetkestä.*⁹⁴

Siviilikaareissa säädetään oikeustoimen pätemättömyyden seurauksista (GK 167.2 §), että *oikeustoimen ollessa pätemätön jokainen osapuolista on velvollinen palauttamaan toiselle osapuolelle kaiken, mikä oikeustoimella on saatu ja siinä tapauksessa että luonnossa saatua on mahdotonta palauttaa, korvaamaan sen arvon rahassa. Tarkoituksena on täten palauttaa pätemättömän oikeustoimen osapuolet siihen asemaan, missä he olivat ennen kyseisen oikeustoimen tekemistä (kaksipuolinen restituuutio).*⁹⁵

Kuitenkin tapauksissa, joissa oikeustoimi on tehty petoksen, pakon, uhkauksen tai toisen osapuolen edustajan ilkeämielisen välipuheen vaikutuksen alaisena tai raskaiden olosuhteiden vallitessa, on seuraukseksi säädetty yksipuolinen restituuutio. Toinen osapuoli on velvollinen palauttamaan kärsineelle

93 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 58.

94 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 59.

95 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 59–60.

osapuolelle kaiken oikeustoimen perusteella saamansa, ja mikäli on mahdotonta palauttaa saatua luonnossa, on sen arvo korvattava rahassa(GK 179 §).⁹⁶

3.12 Mitättömyystilanne

Oikeustoimi voi olla Venäjän siviilikaaren mukaisesti (GK 166 §) *mitätön eli pätemätön ilman, että tuomioistuin julistaa oikeustoimen sellaiseksi*. Mitättömyys tarkoittaa sitä, että tehdyn toimen perusteella ei synny eikä voi syntyä osapuolten välille niitä oikeudellisia velvoitteita, joihin he ovat pyrkineet, koska oikeustoimi on lainvastainen. Näin ollen oikeustoimi on tekohetkestään alkaen pätemätön.⁹⁷

Eräissä tapauksissa, kun sopimukselta vaaditaan kirjallista muotoa, sen tekeminen suullisessa muodossa johtaa kyseisen sopimuksen mitättömyyteen. Usein tämä seuraamus on mainittu suoraan lainkohdassa, jossa kirjallinen muoto on säädetty kyseiselle sopimustyyppille pakolliseksi. Muissakin tapauksissa, joissa vaaditaan lain mukaan kirjallista muotoa, suullisen sopimuksen tekeminen johtaa sopimuksen mitättömyyteen. Samoin, jos sopimus vaatii notaarin vahvistamista tai valtiollista rekisteröintiä, seuraa näiden toimenpiteiden tekemättä jättämisestä sopimukseen mitättömyys.⁹⁸

Siviilikaaren mukaan (GK 168 §) *oikeustoimi, joka ei vastaa lain tai muiden oikeussäädösten vaatimuksia on mitätön, ellei laki määrää, että tällainen oikeustoimi on riitautettava tai vaadi muita seuraamuksia lain rikkomisesta*. Tämä yleissäännös on tarkoitettu sovellettavaksi tilanteessa, jossa laissa ei ole säädetty erikoisperusteita pätemättömän oikeustoimen pitämiseksi mitättömänä eli säännökseen voidaan vedota ainoas-

96 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 60.

97 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 55–56.

98 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 55.

taan silloin, kun laissa ei ole tapaukseen suoraan sovellettavaa erikoissäännöstä.⁹⁹

Siviilikaaren oikeustoimia koskevissa säännöksissä mitättömiksi katsotaan

- oikeustoimet, joiden tekemisessä on jätetty noudattamatta olemassa olevia lakimääräyksiä (168 §)
- oikeustoimet, jotka ovat oikeusjärjestyksen ja siveellisyyden perusteiden vastaisia (GK 169 §)
- vale- ja peiteoikeustoimet (GK 170 §)
- oikeustoimikelvottoman fyysisen henkilön tekemät oikeustoimet (GK 171 §)
- alaikäisen eli alle 14-vuotiaan tekemät oikeustoimet (GK 172 §)
- oikeustoimet, joiden tekemisessä ei ole noudatettu muotomääräyksiä, mikäli lain mukaan tästä seuraa mitättömyys (GK 162.2 ja 163.2 ja 165.1 §)
- oikeustoimet, joiden tekemisessä ei ole noudatettu rekisteröintivaatimusta (GK 165.1 §).

99 Orlov. Venäjän sopimusoikeus, osa II – Sopimuksen tekeminen s. 56–57.

4 Sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen Venäjän oikeudessa

4.1 Yleisiä näkökohtia

Venäjän lainsäädännössä ei tunneta täysin samankaltaista Suomen oikeudessa esiintyvää käsitettä sopimusten sovittelusta eikä Venäjän oikeudessa ole samanlaista yleissäännöstä sopimusten sovittelusta kuin Suomen oikeustoimilaissa. Orlov ja Nykänen kuitenkin toteavat, että Venäjällä sopimuksen purkamisen rinnalla esiintyvä sopimuksen muuttamisen käsite voidaan rinnastaa Suomen oikeudessa esiintyvään sopimusten sovitteluun.¹⁰⁰

Venäjän sopimusoikeudessa sopimus voi muuttua tai lakata laissa säädetyillä perusteilla. Sopimusta voidaan myös muuttaa tai se voidaan peruuttaa toisella sopimuksella. Sopimuksen muuttamista tai purkamista, mikäli tätä koskevaa ehtoa ei ole sopimuksessa, voidaan vaatia vain poikkeuksellisesti.¹⁰¹

Siviilikaaren sopimusoikeudellisissa säännöksissä käytetylle sopimuksen muuttumisen käsitteelle on asetettu tarkat rajat. Se voi tarkoittaa sopimuksen konkreettisten ehtojen mutta ei sen tyyppin muuttumista. Sen sijaan sopimuksen kohde tai suoritustapa voi muuttua.¹⁰²

Sopimuksen muuttumisella ymmärretään Venäjän oikeudessa yleensä tilanne, jossa jokin sopimuksen ehdoista muuttuu, mutta itse sopimus tai ainakin sen osapuolet pysyvät samoina. Kysymys on tällöin alkuperäisen sopimuksen sisällön muutoksesta (sopimussuhteen sisäinen muutos). Säännöt sopimussuh-

100 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 183 ja Nykänen s. 18–19.

101 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 183 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 539.

102 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 540.

teen sisäisistä muutoksista sisältyvät siviilikaaren säännöksiin sopimuksen muuttumisesta ja lakkaamisesta (GK 450–453 §).¹⁰³ Seuraavissa kappaleissa käsitellään kyseisten lainkohtien sisältöä.

4.2 Sopimuksen sovittelu

4.2.1 Sovitteluun liittyvät rajaukset tämän työn puitteissa

Venäjän siviilikaaren sopimuksia säätelevissä yleissäännöksissä (GK 450 §) tehdään jako kahteen eri ryhmään sopimusten muuttamisen suhteen:

- 1) tapaukset, joissa sopimuksen muuttaminen tai lakkaaminen on mahdollista toisen osapuolen välipuheella ja
- 2) tapaukset, joissa sopimuksen muuttaminen tai lakkaaminen tapahtuu toisen osapuolen vaatimuksesta.¹⁰⁴

*Osapuolten välipuheella tapahtuva sopimuksen muuttaminen ja lakkauttaminen on mahdollista GK 450.1 §:n mukaan, ellei siviilikaareissa, muissa laeissa tai sopimuksessa edellytetä toisin. Tässä työssä tutkin nimenomaan kuitenkin tuomioistuimenmenettelyn vaatimia tapauksia, koska ne vastaavat parhaiten Suomen oikeuden tuntemaa käsitettä sopimusten sovittelusta.*¹⁰⁵

Koska tarkoitukseni on tässä työssä perehtyä nimenomaan sellaiseen lainsäädäntöön, joka voitaisiin rinnastaa Suomen OikTL:n 36 §:ään, tutkin tarkemmin ainoastaan Venäjän siviilikaaren ensimmäisen osan sovittelua koskevia säännöksiä (GK luku 29, 450–453 §). Mainitsen siviilikaaren toisessa osassa

103 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 542–543.

104 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 539.

105 Tarkemmin osapuolten välipuheella tapahtuvasta sopimusten muuttamisesta tai lakkaamisesta ks. Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 578–581.

oleviin eri sopimustyyppejä koskeviin erityissäännöksiin ainoastaan esimerkin omaisesti.

Sopimusten muuttamista ja lakkaamista koskeva lainsäädäntö kulkee Venäjän siviilikaareissa rinnakkain ja säädökset sisältyvät hyvin pitkälti samoihin lainkohtiin. Myös suomalainen sopimusten sovittelu voi tapahtua joko niin, että tuomioistuimien muuttamalla sopimusta tai määrää sen raukeamaan. Näin ollen käsittelen ne myös tässä työssä yhtenä kokonaisuutena.

4.2.2 Sovittelun edellytykset

Toinen sopijaosapuoli voi vaatia sopimuksen muuttamista tai lakkauttamista ja tuomioistuimien voi muuttamalla tai lakkauttaa sopimuksen siviililain 450.2 §:n mukaisesti ainoastaan:

- 1) *toisen osapuolen olennaisen sopimusrikkomuksen seurauksena tai*
- 2) *siviilikaareissa ja muissa laeissa tai sopimuksessa edellytetyissä tapauksissa.*

Seuraavassa pykälässä (GK 451.1 §) määritetään kohdan kaksi mukainen keskeinen lain edellyttämä tapaus: *olennaisen olosuhteiden muutoksen johdosta voidaan vaatia sopimuksen muuttamista tai lakkauttamista.*¹⁰⁶ Lainkohdassa mainittuihin erityislainsäädäntöön liittyviin kysymyksiin puututaan tässä työssä lyhyesti jäljempänä.

Sopimuksen muuttaminen ja lakkauttaminen on poikkeuksellinen menettely. Sitä ennen on turvauduttava ratkaisemaan asia neuvotteluteitse. Siviilikaaren 452.2 §:n mukaan *vaatimuksen sopimuksen muuttamisesta tai purkamisesta voi osapuoli esittää tuomioistuimessa vasta saatuaan vastapuolelta kielteisen*

vastauksen kehotukseensa tai jäätyään vaille vastausta kehottuksessa mainitussa tai laissa tai sopimuksessa asetetussa määräajassa tai tämän puuttuessa kolmenkymmenen päivän määräajassa. Asiaan liittyvä todistustaakka on kantajalla.¹⁰⁷

4.2.2.1 Olennainen sopimusrikkomus

Siviilikaareissa säädetään sopimuksen muuttamisen ja lakkauttamisen perusteista, että toisen osapuolen vaatimuksesta sopimus voidaan muuttaa tai lakkauttaa tuomioistuimen päätöksellä toisen osapuolen rikkoessa olennaisesti sopimusta (GK 450.2 §). Tällaisena rikkomuksena pidetään toisen osapuolen sellaista sopimusrikkomusta, joka aiheuttaa toiselle osapuolelle sellaista vahinkoa, että tämä menettää huomattavan osan siitä hyödystä, mitä hän saattoi oikeutetusti odottaa sopimuksetekohetkellä saavansa (GK 450.2 §).

Olennaiselle sopimusrikkomukselle on asetettu Venäjän oikeudessa objektiivinen kriteeri. Näin ollen sopimuksen muuttamista tai purkamista koskevan säännön soveltamisen kannalta ei ole ratkaisevaa vahingon suuruus sinällään vaan sen suhde siihen, mitä sopimuspuoli on voinut odottaa saavuttavansa sopimuksen mukaisen suorituksen täyttämällä.¹⁰⁸

Olennaisen sopimusrikkomuksen määrittelyn kannalta keskeisessä asemassa ovat taloudelliset seikat. Osapuolen, joka vaatii oikeudelta sopimuksen muuttamista tai lakkauttamista, on todistettava, että sopimuksen mukaisten toimien jatkaminen voi aiheuttaa hänelle vahinkoa joko menetetyn etuuden muodossa tai sellaisten kulujen muodossa, jotka ovat syntyneet sopimuksetekoprosessin yhteydessä.¹⁰⁹

106 Abramov s. 37–38 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 539.

107 Abramov s.39 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 608–609.

108 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 581.

109 Mozolin s. 854–855.

4.2.2.2 Olosuhteissa tapahtuneet muutokset

Siviilikaaren 451.1 §:n mukaan *olennainen muutos olosuhteissa, joita osapuolet pitivät lähtökohtana sopimusta solmiesaan, on peruste sopimuksen muuttamiselle tai lakkauttamiselle, ellei sopimuksessa toisin edellytetä tai sen luonteesta johdu toisin*. Esimerkiksi vakuutus sopimus on luonteeltaan sellainen, ettei sitä voida muuttaa tai purkaa olosuhteissa tapahtuneiden muutoksen seurauksena, koska vakuutus sopimus tehdään nimenomaan ennakoimattomien tapahtumien varalta.¹¹⁰

Samassa lainkohdassa määritellään edelleen, että *olosuhteissa tapahtuneita muutoksia pidetään olennaisina, jos muutokset ovat sellaisia, että jos osapuolet olisivat voineet järjellisesti ennakoida ne, he eivät olisi solmineet sopimusta ollenkaan tai olisivat solmineet sen merkittävästi toisenlaisilla ehdoilla* (GK 451.1 §).¹¹¹

Sopimuksen muuttaminen on tarkoitettu toissijaiseksi ratkaisukeinoksi sopimuksen lakkauttamiseen nähden silloin, kun olosuhteet ovat muuttuneet olennaisesti. Siviilikaaren 451.4 §:n mukaisesti *sopimuksen muuttaminen olosuhteiden olennaisen muutoksen johdosta sallitaan tuomioistuimen päätöksellä poikkeustapauksissa*. Tällaisina poikkeustapauksina mainitaan tilanteet, joissa *sopimuksen lakkauttaminen olisi vastoin yhteiskunnallisia intressejä tai siitä aiheuttaisi osapuolille vahinkoa, joka ylittäisi merkittävästi ne kustannukset, jotka syntyvät sopimuksen täyttämisestä tuomioistuimen muuttamalla ehdoilla* (GK 451.4 §).¹¹²

Tuomioistuin voi toisen osapuolen vaatimuksesta, sen jälkeen kun osapuolet eivät ole keskenään päässeet asiasta sopimuk-

110 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 583–584.

111 Andrejeva Contract Law s. 334 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 584.

112 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 585–586.

seen, lakkauttaa sopimuksen tai edellä mainituilla perusteilla muuttaa sitä seuraavan neljän ehdon täyttyessä yhtä aikaa (GK 451.2 §):

- 1) *sopimuksentekohetkellä sopimuspuolet olettivat, ettei tällaista olosuhteiden muutosta tapahdu (odottamaton olosuhteiden muutos molemmille osapuolille)*
- 2) *asianosainen ei voinut estää syntyneitä olosuhteiden muutosta sen asteisella huolellisuudella ja varovaisuudella, jota häneltä vaadittiin sopimuksen luonteen ja vaihdannan ehtojen perusteella (ylivoimainen este)*
- 3) *sopimuksen täyttäminen muuttamatta sen ehtoja rikkoisi sopimusta vastaavan osapuolten varallisuusintressien keskinäisen suhteen ja siten aiheuttaisi asianosaiselle sellaista vahinkoa, että tämä menettäisi merkittävältä osaltaan sen, mitä hän saattoi sopimuksen tekemisen yhteydessä laskea saavansa ja*
- 4) *liiketavasta tai sopimuksen luonteesta ei seuraa, että riski olosuhteiden olennaisesta muutoksesta on asianosaisella.*¹¹³

Verrattuna sopimuksen mukaisen suorituksen mahdottomuuteen on siviilikaaren 451 §:n mukainen olosuhteiden olennainen muutos tapaus, jossa sopimuksen mukaisten velvoitteiden suorittaminen on vaikeutunut. Periaatteessa sopimuksen mukainen suoritus on tällöin mahdollinen, mutta se olisi olennaisten olosuhdemuutosten seurauksena taloudellisesti rasittava yhdelle tai kaikille sopimuksen osapuolille. Tällaisina olosuhteina pidetään seikkoja, jotka ovat osapuolten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Ne voivat olla esimerkiksi taloudellisia tai oikeudellisia muutoksia. Olosuhteiden muutoksen on tapahduttava sopimuksen solmimisen jälkeen.¹¹⁴

113 Abramov s. 38 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 584–585.

114 Mozolin s. 856–857.

Lehtinen käyttää sopimusten muuttamisen ja purkamisen yhteydessä käsitettä liikavaikeus¹¹⁵. Venäläisessä lakitekstissä ei tässä kohdin (GK 451 §) käytetä termiä liikavaikeus vaan termiä olennaiset olosuhteiden muutokset, jonka Lehtinen on suomentanut liikavaikeudeksi. Myös Mozolin toteaa, että olosuhteiden olennaista muuttumista, joka johtuu sopimuksen mukaisien velvoitteiden suorittamisen taloudellisesta vaikeudesta, vastaa osassa läntisissä maissa yleisesti käytössä oleva termi velvoitteiden täyttämisen taloudellinen mahdottomuus.¹¹⁶ Tällä kohtaa kuitenkin huomauttaisin, että vaikka taloudelliset seikat olisivatkin yleisin taustatekijä olosuhteiden olennaiselle muutokselle, eivät ne silti ole ainoa. Näin olen en näe perusteltuna, käsittää siviilikaaren 451 §:ä ainoastaan liikavaikeutta sääteleväksi vaan pitäisin erillään olennaisen olosuhteiden muutoksen ja liikavaikeuden. Käsitteet ovat osittain - eivätkä täysin - yhteneväiset liikavaikeuden kattaessa pienemmän käsitealan.

4.2.3 Sovittelun toteuttamisen muotovaatimukset

*Sopimuksen muuttaminen tai lakkauttaminen on tehtävä samaa muotovaatimusta noudattaen kuin alkuperäinen sopimuskin, jos laista tai muusta oikeudellisista lähteistä, sopimuksesta tai osapuolten välisestä kauppatastavasta ei muuta johdu (GK 452.1 §). Kyseessä on siis dispositiivinen lainkohta, joka voidaan sivuuttaa muun muassa osapuolten välisellä sopimuksella. Muotovaatimuksen noudattaminen tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että kirjallisesti laaditun sopimuksen muuttaminen tai lakkauttaminen tehdään kirjallisessa muodossa.*¹¹⁷

115 Lehtinen s. 68.

116 Mozolin s. 857.

117 Mozolin s. 858 ja Osnovy prava s. 117.

4.2.4 Sovittelun vaikutukset

Sopimuksen muuttamisen ja lakkauttamisen seurauksista on säädetty siviilikaareen oma säännös, GK 453 §. Se on tarkoitettu sovellettavaksi riippumatta siitä, tapahtuuko sopimuksen muuttaminen tai lakkauttaminen osapuolten välipuheelle vai noudattamalla reklamaatio- ja tuomioistuinmenettelyä. Siviilikaaren mukaan *sopimuksen muuttuessa osapuolten velvoitteet jatkuvat muutetussa muodossa (453.1 §).*¹¹⁸

Sopimuksen tultua puretuksi osapuolten velvoitteet lakkaavat (453.2 §). Velvoitteet katsotaan muuttuneiksi tai lakanneiksi siitä hetkestä alkaen:

- 1) jolloin osapuolten välinen uusi sopimus siitä on tehty, mikäli ei muuta johdu tästä uudesta sopimuksesta tai alkupe-
räisen sopimuksen muutoksen luonteesta tai*
- 2) tuomioistuimen asiaa koskeva päätös on saanut lainvoi-
man.*¹¹⁹

Sekä sopimuksen lakkauttamisen että muuttamisen ollessa kyseessä seuraukset kohdistuvat tulevaisuuteen. Sopimuksen lakkauttaminen tarkoittaa sitä, että sopimuksen voimassaolo lakkautetaan ennenaikaisesti. Tällöin lakkautetaan ainoastaan suorittamatta jääneet, erääntymättömät velvoitteet. Sopimusta muutettaessa taasen itse sopimus jää muuttuneilla ehdoilla voimaan. Tuomioistuin voi muuttaa sopimuksesta ainoastaan yhtä sen ehdoista tai useampaa ehtoa. Mahdollista on myös sekin, että osapuolten velvollisuudet lakkaavat osittain.¹²⁰

Se, että sopimuksen muuttamisen tai lakkauttamisen vaikutukset kohdistuvat tulevaan aikaan, näkyy siviilikaaren mukai-

118 Abramov s. 39 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 616–617.

119 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 616–617.

120 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 618 ja Mozolin s. 854.

sesti (GK 453.4 §) siinä, että osapuolilla ei ole oikeutta vaatia sen palauttamista, minkä he ovat suorittaneet velvoitteen mukaisesti ennen sopimuksen muuttamisen tai purkamisen hetkeä, ellei laissa tai osapuolten välipuheessa ole edellytetty toisin. Lainkohta on luonteeltaan dispositiivinen, joten jos osapuolten välisestä sopimuksesta tai laista johtuu muuta, voidaan tämä lainkohta sivuuttaa. Suorituksen palauttamista voidaan vaatia siviilikaaren mukaisesti vähittäiskauppaa (GK 503 §) ja kulutusurakkaa (GK 739 §) koskevien säännösten mukaisesti. Myös kuluttajansuojalainsäädännössä on vastaavanlaisia säädöksiä.¹²¹

Siviililaissa määrätään, että jos perusteena sopimuksen muuttamiselle tai lakkauttamiselle, on ollut toisen osapuolen olennainen sopimusrikkomus, on toinen osapuoli oikeutettu vaatimaan sopimuksen muuttamisesta tai lakkauttamisesta aiheutuneen vahingon korvaamista (GK 453.5 §). Sen lisäksi vahingonkorvaukseen oikeutettu osapuoli voi vaatia vahingonkorvausta toisen osapuolen sopimusrikkomuksen perusteella siviilikaaren yleisten vahingonkorvaussäännösten mukaisesti (GK 393 §).¹²²

4.3 Sopimustyyppikohtaisia erityissäännöksiä

Siviilioikeudellisten suhteiden sääntely on Venäjän oikeudessa perinteisesti perustunut sopimustyyppiäotteluun ja samalla sääntöön, että toista sopimustyyppiä koskevia normeja ei sovelleta toiseen sopimustyyppiin, ellei päinvastaista ole laissa säädetty. Toisaalta sopimusvapauden periaatetta tulkitaan Venäjällä niin, että sopimuspuolet voivat itse ratkaista, mitä sopimustyyppiä koskevaa lainsäädäntöä heidän sopimussuhteisiinsa sovelletaan.¹²³

121 Abramov s. 39, Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 618–619 ja Mozolin s. 859.

122 Abramov s. 39 ja Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 531.

123 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 188.

Yksittäiset sopimukset sen sijaan voivat Venäjällä rikkoa sopimustyyppirajoja. Näin ollen esimerkiksi kauppasopimus voi sisältää urakan elementtejä. Tällaiset toissijaiset velvoitteet eivät kuitenkaan sinänsä muuta varsinaisen sopimussuhteen luonnetta, vaan sopimuksen tyyppi määräytyy yleensä palvelvoitteen mukaisesti, vaikka sivuvelvoitteeseen sovelletaan sitä koskevia omia sääntöjä.¹²⁴

Siviilikaaren yleisäännöksessä sopimuksen muuttamisen ja lakkauttamisen perusteista (GK 450.2 §) säädetään edellisissä kappaleissa tarkemmin esitetyn lisäksi, että *sopimus voidaan muuttaa tai lakkauttaa tuomioistuimen päätöksellä muissa siviilikaaren, muiden lakien tai sopimuksen edellyttämissä tapauksissa*. Muita siviilikaaren edellyttämiä tapauksia on säädelty siviilikaaren toisessa osassa eri sopimustyyppejä koskevissa säännöksissä. Tällaisia säännöksiä löytyy siviilikaaren toisesta osasta esimerkiksi vuokrasopimusta sääntelevästä lainsäädännöstä (GK 617 §, 619 §, 620 §) ja yritysmyyntiä koskevista normeista (GK 565 §).¹²⁵ Myös eräitä panttaussopimuksen ehtoja voidaan pitää heikomman osapuolen suojaamiseksi säädettyinä. Niitä koskevat säännöt (GK 348.2 § ja 350.2 §) merkitsevät puuttumista sopimustasapainoon toisen osapuolen eduksi ja toisen vahingoksi.¹²⁶

Siviilikaaren eri sopimustyyppejä koskevaan lainsäädäntöön on myös sisällytetty säännöt, joissa on suoraan rajoitettu mahdollisuutta purkaa tai muuttaa sopimus. Tällaista lainsäädäntöä on annettu rahoitusvuokrasopimuksen (GK 670.1 §) ja kaupallisen konsession sopimuksen osalta (GK 1038 §).¹²⁷

124 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 188–189.

125 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 608.

126 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 47.

127 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 541.

4.4 Liitântäsopimus

Liitântäsopimuksella (tai liityntäsopimuksella) tarkoitetaan siviilikaaren mukaisesti (GK 428.1 §) sopimusta, jonka ehdot ovat toisen sopimuspuolen määräämässä kaavakkeessa tai muussa vakiomuodossa, eikä toinen osapuoli voi hyväksyä niitä muulla tavalla kuin liittymällä tarjottuun sopimukseen kokonaan. Liitântäsopimuksessa vain toinen osapuoli eli se, joka käyttää vakioehtojaan, on tosiasiallisesti muodostanut tahtonsa vapaasti. Näin ollen liitântäsopimuksia koskevalla lainsäädännöllä on tarkoituksena suojata niitä henkilöitä, jotka ovat solmineet liitântäsopimuksen voimatta vaikuttaa sen ehtoihin.¹²⁸

Huomionarvoista on, että venäläisessä lainsäädännössä liitântäsopimuksia koskevaa lainsäädäntöä voidaan soveltaa kahdessa hieman erityyppisessä tapauksessa. Ensimmäinen tapaus on se, jossa toinen sopijaosapuoli on laatinut sopimusehdot ja toinen osapuoli ei ole voinut vaikuttaa niiden sisältöön (*toisen sopimuspuolen määräämässä kaavakkeessa*). Toinen tapaus on sellainen, jossa sopimuksenteossa käytetään sopimuksen malliehtoja (*muussa vakiomuodossa*).

Sopimuksen malliehtoja koskevan säännöksen mukaisesti (GK 427 §) *sopimuksessa voidaan edellyttää, että eräät sen ehdot määräytyvät sellaisten malliehtojen mukaisesti, jotka on kehitetty vastaavanlaista sopimustyyppiä varten ja julkaistu.*¹²⁹

Venäjän sopimusoikeuden toisen osapuolen määräämässä sopimusehtojen kaavakkeessa vastine on Suomessa lähinnä toisen osapuolen laatimat vakioehdot, joita muun muassa pankit käyttävät. Venäläisiä sopimuksen malliehtoja vastaavat Suomessa

128 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 289–290.

129 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 70, enemmän malliehdoista *ibid.* s. 69–73.

parhaiten yleiset sopimusehdot, joita esimerkiksi rakennus-
alalla yleisesti käytetään.

Liitântäsopimuksia koskevan lainsäädännön taustalla on Orlo-
vin mukaan oletettava, että liitântäsopimuksessa toisena osa-
puolena on yrittäjä, jolla on sopimuksenteossa määräävä ase-
ma. Toinen otaksuma on, että tällainen yrittäjä tekee sopi-
muksia massoittain.¹³⁰

Siviilikaaren mukaisesti (GK 428.2 §) *liittyneellä sopimus-
puolella on oikeus vaatia sopimuksen purkamista tai sen ehto-
jen muuttamista tilanteessa, jossa liitântäsopimus, vaikka ei
olekaan ristiriidassa lain tai muiden säädösten kanssa:*

- 1) silti epää sopimukseen liittyneeltä osapuolelta sel-
laiset oikeudet, jotka tavallisesti myönnetään tämän tyy-
pin sopimuksissa*
- 2) poistaa tai rajoittaa toisen osapuolen vastuuta
velvoitteiden rikkomisen yhteydessä tai*
- 3) sisältää muita liittyneelle osapuolelle ilmeisesti ra-
sittavia ehtoja, joihin hän ei olisi omia intressejään
järkevästi ymmärtäen suostunut, jos hänellä olisi ollut
mahdollisuus osallistua sopimusehtojen määrittämiseen.¹³¹*

Liitântäsopimuksia on arvioitava objektiivisesti. Tämä tar-
koittaa sitä, että arvioinnissa ei tule ottaa huomioon yksin-
omaan käsillä olevaa tapausta, vaan tuomioistuimen on harkin-
nassaan huomioitava, miten kuka tahansa (järkevä henkilö)
olisi asiassa toiminut.¹³²

Jos sopimukseen liittynyt osapuoli on yrittäjä, koskee tilan-
netta osin erityyppinen sääntely. Siviilikaaren 482.3 §:n mu-

130 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 290–291.

131 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 290.

132 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 291.

kaan osapuolen, joka on liittynyt sopimukseen oman yritystoimintansa harjoittamisen yhteydessä, vaatimus sopimuksen purkamisesta tai muuttamisesta ei kuulu hyväksyttäväksi, jos liittynyt osapuoli on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, millä ehdoilla hän teki sopimuksen. Eli yrittäjän osalta ei riitä se, että sopimuksen ehdot ovat kohtuuttomia (rasittavia), vaan hänen on myös näytettävä toteen se, että hän oli tietämätön sopimusehdoista. Tietämättömyys sopimusehdoista realisoituu esimerkiksi tapauksessa, jossa yrittäjän on ollut jostain syystä pakko hyväksyä sopimus sähköitse näkemättä itse sopimustekstiä.¹³³

Siviilikaaren 428.8 §:n perusteella voidaan olettaa, että liittyneellä osapuolella on oikeus valita, hakeeko hän sopimuksen purkamista vai muuttamista. Lisäksi hänellä on oikeus vaatia vahingonkorvausta. Liitântäsopimuksia koskevien säännösten lisäksi tilanteeseen voi tulla sovellettavaksi siviilikaaren yleissäännös (GK 450 §) eli liitântäsopimusta koskevat erikoissäännöt eivät kilpaile yleissäännöksen kanssa.¹³⁴

4.5 Sopimussakko

Sopimussakolla¹³⁵ tarkoitetaan (GK 330.1 §) *laissa tai sopimuksessa määrättyä rahasummaa, jonka velallinen on velvollinen maksamaan velkojalle siinä tapauksessa, että hän ei täytä sopimuksenmukaisesti suoritusvelvoitettaan eli jättää velvoitteen täyttämättä tai täyttää sen virheellisesti*. Sopimussakon kohtuullistaminen on mahdollista oikeusteitse siviilikaaren 333 §:n mukaisesti.¹³⁶

133 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 291–292.

134 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 292–293.

135 Sopimussakosta yleisesti ks. Abramov s. 46–47.

136 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 171 ja Lehtinen. Venäjän uusi siviililaki ja yritystoiminta s. 69.

Sopimussakon kohtuullistamisesta määrätään, että *jos sopimussakosta seuraa sopimusrikkomukseen syyllistyneelle osapuolelle ilmeisen suhteettomia seurauksia, tuomioistuimien voi pienentää sopimussakon määrää* (GK 333 §). Tuomioistuimen tulee ottaa huomioon velallisen tekemien suoritteiden määrä ja luonnollisen henkilön varallisuusasema. Huomioon ei silti tule ottaa ainoastaan toisen osapuolen varallisuutta vaan myös toisen osapuolen eli velkojan intressejä on kunnioitettava.¹³⁷

Huomattava on, että sopimussakon kohtuullistamisesta on säädetty erikseen Venäjän siviilikaareissa. Näin ei Suomessa ole, vaan sopimussakon kohtuullistaminen on mahdollista OikTL:n yleissäännöksen kautta.

4.6 Heikomman osapuolen suoja

Venäjällä ei suojella heikompa osapuolta etenkin elinkeinonharjoittajien välisissä sopimuksissa.¹³⁸ Heikomman osapuolen suoja koskee etupäässä kuluttajaa. Heikomman osapuolen suojaan liittyvää lainsäädäntöä on olemassa koskien julkista sopimusta (GK 426 §), liitännäissopimusta (GK 428 §), vähittäiskauppaa (GK 492-505 §), ja kulutusurakkaa (GK 730-739 §).¹³⁹

Heikomman osapuolen suojaan liittyvät myös siviilikaaren oikeustoimen pätemättömyyttä koskevat säännöt. Niissä käsitellään tilanteita, joissa osapuolen tahdon puutteet ilmenevät sopimuksenteossa tai itse sopimus sisältää kohtuuttomia ehtoja (GK 170-179 §).¹⁴⁰

137 Abramov s. 46.

138 Nykänen s.19.

139 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 47.

140 Orlov. Venäjän sopimusoikeus s. 47.

5 Suomen oikeuden mukainen sopimusten sovittelu

5.1 Suomalaisesta lainsäädännöstä

Suomen oikeudessa sopimusten sovittelulla tarkoitetaan sitä, että viranomaisen jälkikäteen kohtuuperustein puuttuu sopimuksen sisältöön.¹⁴¹ Sovittelusäännösten perusteella sopimusehtojen kohtuullisuus tulee arvioitavaksi tuomioistuinmenettelyä noudattaen.

Suomen oikeudessa on kaksi sovittelua koskevaa keskeistä yleissäännöstä. Ne ovat kaikkia varallisuus oikeudellisia toimia koskeva OikTL:n 36 § ja ainoastaan kuluttajasopimuksia koskeva KSL:n 4:1-2 §. Lisäksi on olemassa joukko sovittelusäännöksiä sopimustyyppikohtaisessa erityislainsäädännössä.¹⁴²

5.2 Sovittelun oikeudellinen asema

Lähtökohtana sopimuksen kohtuullisuuden arvioimiselle on periaate sopimuksen sitovuudesta. Sopijapuoli ei voi pääsääntöisesti vedota sopimuksen sovitteluun, jos olosuhteiden muutos on ollut ennakoitavissa. Tämä sääntö ei kuitenkaan ole poikkeukseton, sillä toinen sopijapuoli on esimerkiksi voinut sopimusta solmittaessa olla vahvemmassa asemassa.¹⁴³

Sopimusten sovittelua puoltaa se, että pakottava lainsäädäntö ei yksistään ole riittävä keino sopimattomien sopimusehtojen torjumiseksi. Pakottavalla lainsäädännöllä ei voida kattaa kaikkia markkinoilla esiintyviä ja syntyviä sopimustyyppisiä. Lainsäädäntöä voidaan usein myös kiertää ja säännökset vanhentuvat nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Pakottavan

141 EIF s. 750.

142 Hemmo. Sopimusoikeus s. 48–49.

143 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskeva lainsäädännöksi s. 12.

lainsäädännön rinnalla tarvitaan siis myös joustavampia keinoja puuttua kohtuuttomiin sopimusehtoihin. Tällainen keino on sopimuksen sovittelu yksittäisessä riidassa.¹⁴⁴

Koska sopimusehdon tai sen soveltamisen kohtuuttomuus on sovittelun edellytyksenä, joutuu tuomioistuimien arvostelemaan moraalisesti määrätyn ehdon soveltamisen hyväksyttävyyden. Tämän vuoksi sovittelusäännön merkitys käytännössä jää pitkälti riippuvaiseksi kulloisenkin riidan ratkaisevan tuomioistuimen asenteista ja sen valmiudesta käyttää sovittelusäännöstä. Käytännössä sovitteluun on ryhdytty muun muassa silloin, kun osapuolten sopimuksen mukaisten suoritusten välillä on vallinnut huomattava epäsuhta.¹⁴⁵

Suomen lainsäädännössä on oikeustoimilain 36 §:n ja kuluttajansuojalain 4:1-2 §:n lisäksi erityisiä sovittelusäännöksiä sopimustyyppikohtaisessa erityislainsäädännössä. Näissä säännöksissä sovittelun edellytykset on kytketty vahvemmin sopimustyyppikohtaisiin erityispiirteisiin. Tällaisia erityislainsäädännön säännöksiä on esimerkiksi sekä asuin- että liikeyhteisöjen vuokrausta koskevassa lainsäädännössä ja työ-sopimuksia säätelevässä lainsäädännössä.¹⁴⁶

5.3 Sovittelun edellytykset

OikTL:n 36.1 §:n mukaisesti *oikeustoimen ehtoa, joka on kohtuuton tai jonka soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, voidaan joko sovittaa tai jättää huomioon ottamatta*. Lainkohdassa tarkennetaan vielä, että *kohtuutta arvosteltaessa on otettava huomioon seuraavat seikat: oikeustoimen koko sisältö, osapuolten asema, oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet ja muut seikat*. KSL:n 4:1 §:n säännös

144 Johdatus Suomen oikeusjärjestelmään. Nide 1. Yksityisoikeus s. 244.

145 Johdatus Suomen oikeusjärjestelmään. Nide 1. Yksityisoikeus s. 244–245.

146 Hemmo s. 48.

muistuttaa pitkälti OikTL:n 36.1 §:ää. Lisäksi siinä tarkennetaan sovitteluperusteita hinnan osalta.

Suomen oikeuden mukaisesti sopimusten sovittelu voi siis perustua sopimuksen koko sisällölle ja tällöin tulee ottaa huomioon nimenomaan sopimuksen koko sisältö, ei ainoastaan sen yksittäisen ehdon epätasapainoa erillään muusta sopimuksesta. Sopimuksen sovittelun perusteena voi olla osapuolen toiminta sopimussuhteen aikana. Esimerkiksi sopimusrikkomus usein vaikuttaa sopimuksen sisäiseen tasapainoarviointiin. Keskeisimpiin sovitteluperusteisiin kuuluvat myös muuttuneet olosuhteet.¹⁴⁷

Oikeustoimilain mukaisesti sopimuksen soviteltava ehto voidaan joko muuttaa tai se voidaan sivuuttaa. Jos soviteltava tai sivuutettava ehto on sellainen, ettei sopimuksen voimaan jäämineen muiltakaan osin olisi kohtuullista, voidaan sopimusta sovitella muiltakin osin tai se voidaan määrätä kokonaisuudessaan raukeamaan. Pääsääntöisesti kuitenkin pyritään pitämään sopimus voimassa.¹⁴⁸

Oikeustoimilain 36:3 §:ssä on vielä erikseen nimetty, että *oikeustoimen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta.*

Suomessa sovittelun kohteena ovat usein olleet erilaiset vakioehdoissa tavalliset vastuuvapauslausekkeet, joilla toinen sopijaosapuoli on pyrkinyt vapauttamaan itsensä vahingonkorvaus- tai muusta vastuusta tai rajoittamaan vastuutaan. Sovittelussa on ajateltu, ettei sopijapuoli voi pätevästi vapautua oman tahallisuutensa tai törkeän huolimattomuutensa seurauksista. Toisen sovittelulle tyypillisen esimerkkiryhmän

147 Pöyhönen Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu s. 287, 295 ja 306.

148 Hemmo s. 49–50.

muodostavat sopimussakko- ja muut ehdot, joilla toiselle osapuolelle on määrätty tietty seuraamus hänen rikkoessaan sopimusta. Tällainen ehto ei saa johtaa kohtuuttomaan ankaruuteen, vaan seuraamuksen on oltava johdonmukainen rikkomuksen kanssa.¹⁴⁹

Suomalaisessa oikeustieteessä sovitteluedellytykset on tapana jakaa kahteen ryhmään sillä perusteella, onko arvioinnin kohteena sopimuksen sisältö eli velvoitteiden epätasapainoisuus vai sopimuksen ulkopuoliset seikat eli sopimusosapuolten erityispiirteet ja sopimusta tehdessä vallinneet olosuhteet. Sovittelun lähtökohtaisena edellytyksenä on aina velvoitteiden epätasapaino, joka voi ilmetä esimerkiksi osapuolten keskinäisten suoritusten arvon perusteella.¹⁵⁰

Sopimuksen ulkopuolisista seikoista Suomessa tärkein on osapuolten asema. Harkittaessa osapuolten asemaa keskeiseen asemaan nousevat usein heidän yksilölliset piirteensä. Sovitteluharkinnan kriteereinä osapuolten asema voidaan jakaa seuraaviin alaryhmiin: osapuolten asiantuntemus, tosiasiallinen sopimusvapaus ja taloudellinen tilanne. Mikäli osapuolet ovat edellä mainituissa suhteissa tasaveroisia, tulee sovittelu alkuperäisen kohtuuttomuuden perusteella kysymykseen ainoastaan erityisen poikkeuksellisesti.¹⁵¹

5.4 Sovittelun toteuttaminen

Sopimusten sovittelu voidaan Suomessa toteuttaa OikTL 36:1 §:n mukaisesti *sovittelemalla kohtuutonta ehtoa tai jättämällä se huomioon ottamatta*. OikTL 36:2 §:n sopimusta voidaan *sovittaa muiltakin osin tai sopimus voidaan määrätä raukeaan*.

149 Johdatus Suomen oikeusjärjestelmään. Nide 1. Yksityisoikeus s. 246.

150 Hemmo s. 57–58.

151 Hemmo s. 64.

Sovittelun tullessa kyseeseen on käsillä siis kolme vaihtoehtoista toimintatapaa:

- 1) sopimusehdon sisältöä voidaan muuttaa,
- 2) sopimusehto voidaan jättää huomiotta tai
- 3) sopimus voidaan määrätä raukeamaan.

Sovittelun ei Suomessa tarvitse kohdistua ainoastaan kohtuuttomaksi todettuun ehtoon vaan sopimusta voidaan muuttaa myös muilta osin. Vaikka Suomen oikeudessa pyritään aina ensisijaisesti pitämään sopimus voimassa, on sopimusten sovittelu kuitenkin mahdollista toteuttaa myös sopimuksen raukeamisella.¹⁵²

152 Hemmo s. 93–94.

6 Vertailua Venäjän ja Suomen oikeuksien välillä

6.1 Erojen ja yhtäläisyyksien pääkohdat

Venäjän lainsäädännöstä puuttuu OikTL:n 36 §:n mukainen yleissäännös. Tosin siviilikaaren 450 §:ää voidaan hyvin pitää sopimusten muuttamista ja purkamista säätelevänä yleissäännöksenä, mutta se ei sinällään ole suoraan verrannollinen - varsinkaan laajuutensa suhteen - oikeustoimilaissa olevan sopimusten kohtuullistamista koskevan yleissäännöksen kanssa. Molempien maiden lainsäädännössä on lisäksi sovittelua koskevia erityissäännöksiä sopimustyyppikohtaisessa lainsäädännössä.

Venäjän sopimusoikeudessa sopimussidonnaisuus ilmenee Orlovin mukaan erityisesti siinä, että sopimusehdot on tarkoitettu pysyviksi. Täten Venäjän sopimusoikeudessa on asetettu erityisen korkea kynnys sopimuksen muuttamiselle (tässä kohdin Orlov viittaa siviilikaaren pykälisiin 450-453), jota pidetään poikkeuksellisenä toimenpiteenä.¹⁵³

Venäjän siviililain mukainen sovittelusäännös (GK 450 §) on käyttöalaltaan suppeampi kuin suomalainen oikeustoimilain 36 §. Venäjän siviilikaarella nimetään kaksi tapausta, jolloin sopimuksen muuttaminen tai lakkaaminen voi tulla kysymykseen. Suomen lain mukainen sovittelusäännös on käyttöalaltaan huomattavasti laajempi. Venäjän oikeuden tuntemat sopimuksen muuttamisen ja lakkauttamisen kaksi perustapausta - sopimusrikkomus ja olosuhteiden muutos - nimetään Suomessa keskeisiksi sovitteluperusteiksi, mutta silti ne ovat vain kaksi sovitteluperustetta kaikkien muiden mahdollisten joukossa.

¹⁵³ Orlov. Venäjän sopimusoikeus – sopimuksen tekeminen s. 1017.

Pohdittaessa sovittelun toteuttamista esiin tulee, että Suomessa epätasapaino on sovittelun ehdoton edellytys. Epätasapaino voi ilmetä esimerkiksi hinnan välityksellä. Erityisen herkkinä epätasapainolle - siis kohtuusperiaatteen loukkauksille - ovat ehdot, jotka velvoittavat vain toista osapuolta. Tällainen ehto on muun muassa sopimussakko tai käsiraha.¹⁵⁴ Jos toinen osapuoli on käyttänyt sopimuksenteossa itse laatimiaan vakioehtojaan, on tämä sopimuksen sovittelua puoltava seikka¹⁵⁵. Näiden esimerkkien suhteen ei ole havaittavissa merkittäviä eroja Venäjän sopimusoikeuteen nähden. Venäjän siviililaki sisältää jopa sopimussakkoa ja liitântäsopimusta (vakioehtoja) koskevaa erityislainsäädäntöä. Tämä heijastaa samalla Venäjällä voimassa olevan lainsäädännön erilaista ryhmittelyä. Annetussa erityislainsäädännössä näkyy myös se seikka, että näitä kahta tapausta, sopimussakkoa ja liitântäsopimusta, koskevalla lainsäädännöllä on haluttu parantaa mahdollisuutta muuttaa tai lakkauttaa sopimus, jossa niitä käytetään.

Suomen oikeuden mukaan osapuolten asema, josta voi seurata edellä mainittu epätasapainotilanne, on tärkeä harkintatekijä. Huomioon otetaan osapuolten asiantuntemus, tosiasiallinen sopimusvapaus ja taloudellinen tilanne.¹⁵⁶ Osapuolten keskinäinen epätasapaino voi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa toinen on asiantuntijan ja toinen maallikon asemassa.

Suomen oikeuden mukaan epätasapainon sovitteluvaikutuksia arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös sopimuksen mukaiseen riskinjakoon. Erityisesti jos liikesuhteissa osapuolet ottivat sopimuksentekohetkellä riskin epäedullisesta olosuhteiden kehittymisestä, ei tämän riskin toteutuminen toisen

154 Pöyhönen. Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu s. 287–289.

155 EIF s. 751.

156 Hemmo s. 64.

osapuolen kohdalla kovin helposti puolla sovittelua.¹⁵⁷ Tämä lähentää suomalaista sovittelumallia venäläiseen ajatteluun markkinatalouteen kuuluvista riskeistä, sillä Venäjällä – kuten on aikaisemmin tässä työssä esitetty – ei osapuolten asema ole keskeinen tekijä sovitteluharkinnassa.

Tilanteet, joissa sopimuksen sovittelu voi realisoitua, voidaan (Suomessa) jakaa kahteen eri pääryhmään, alkuperäiseen ja jälkiperäiseen kohtuuttomuuteen. Alkuperäinen kohtuuttomuus tarkoittaa sitä, että sopimuksen mukainen suoritusten tasapaino on jo alun perin ollut vinoutunut. Jälkiperäisen kohtuuttomuuden tyyppitilanne on sen sijaan sellainen, jossa osapuolista riippumattomat ulkopuoliset tapahtumat muuttavat tilannetta toista osapuolta rasittavalla tavalla.¹⁵⁸ Venäjän siviililaki säätelee molempia ryhmiä. Perustapausten (sopimusrikkomus ja olosuhteiden muutos) mukainen sopimuksen muuttaminen ja lakkauttaminen perustuu alkuperäiseen kohtuuttomuuteen, erikoistapaukset (sopimussakko ja liitântäsopimus) ennemmin jälkiperäiseen kohtuuttomuuteen.

Pohdittaessa sovittelun toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä on eroista huomattava, että venäläisen lainsäädännön mukaisesti, jos olosuhteet ovat muuttuneet olennaisesti, on sopimuksen lakkaaminen ensisijaisessa asemassa sopimuksen muuttamiseen nähden. Jos sopimusta muutetaan, on myös Venäjällä mahdollista muuttaa kohtuutonta ehtoa tai jättää se huomioon ottamatta. Suomessa taasen pikemmin on pyritty pitämään sopimus voimassa sovittelemalla sen kohtuuttomia ehtoja. Myös hallituksen esityksessä on nimenomaisesti koettu tärkeäksi se, että sopimus pysyy ehdoiltaan soviteltuna voimassa¹⁵⁹.

157 Hemmo s. 58–60.

158 Hemmo s. 54.

159 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaiksi lainsäädännöksi s. 4.

Sekä Suomessa että Venäjällä lisäksi tunnustetaan myös se, että osapuolet voivat keskinäisellä sopimuksella muuttaa sopimusta. Venäjän lainsäädännössä tätä tapausta koskeva lainsäädäntö kulkee osittain rinnakkain sopimusten muuttamisen ja purkamisen tuomioistuinmenettelyn kanssa. Venäjän siviililaissa myös määrätään, että osapuolen on vaadittava sopimuksen muuttamista tai purkamista ensin toiselta sopijakumppanilta ennen kuin hän voi viedä asian tuomioistuimeen. Suomen laissa ei tällaista marssijärjestystä tunneta.

6.2 Heikomman osapuolen suoja

Orlov kirjoittaa:

Suomessa korostetaan sopimusoikeudellisten periaatteiden lisäksi oikeusvarmuutta ja toisaalta kohtuullisuutta, joka ilmenee heikomman osapuolen suojana myös yritystoiminnassa; tässä kaikessa heijastuu perinteinen pohjoismainen käsitys oikeudesta yksityisten intressien sovitteluna. Venäjällä taas siviilioikeudelliselle säätelylle on asetettu ensisijaisesti talouspoliittinen tavoite: edistää markkinataloutta. [...] Vaikka näkemys, että siviilioikeuden tehtäviin kuuluu, paitsi säädellä siviilioikeudellisia suhteita [...] myöskin suojata näiden subjekteja, alkaakin saada sijaa Venäjän oikeusnormeissa, tämä ei koske yrittäjää; ts. yritysten välisissä siviilioikeudellisissa suhteissa ei heikompa osapuolta Venäjän oikeudessa oikeastaan tunneta.¹⁶⁰

160 Orlov. Yritystoiminta Venäjällä s. 81–82.

Näin ollen voidaan siis todeta, että heikompi osapuoli on Venäjällä aina kuluttaja eikä Venäjällä liike-elämässä tunneta kuluttaja-asemaan rinnastuvaa sopimusosapuolta.

Varallisuusosoikeuden eri alojen systematiikkaan on viime vuosikymmenien aikana kohdistunut muutospaineita erityisesti heikomman osapuolen suojeluna, joka realisoituu sosiaalisuusidean kautta. Nämä tavoitteet ovat usein konkretisoituneet eri alojen sovittelusäännöksiksi, joista voidaan mainita esimerkkinä oikeustoimilain 36 §:n, vahingonkorvauslain 2. luvun 1.2 §:n ja avioliittolain 103b §:n.¹⁶¹

Suomessa - huolimatta siitä että sopimustyyppillä ei yleensä ole kovin suoraa vaikutusta sovittelumahdollisuuksiin - vähiten sovitteluherkkiä ovat elinkeinoelämän riskialttiit sopimukset, jotka laaditaan tasaveroisten osapuolten välillä. Sen sijaan laajin merkitys sovittelulle voidaan antaa sellaisissa kuluttajasuhteissa ja niihin rinnastettavissa sopimuksissa, joihin liittyy korostuneesti heikomman osapuolen suojan tarve.¹⁶² Myös hallituksen esityksen perusteluissa on todettu heikompaan asemaan liittyen, että eräissä elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa osapuolten epävertaisuus ja toisen osapuolen riippuvaisuus toisesta osapuolesta saattavat olla selviä.¹⁶³

Edelleen kuluttajasopimusten ja elinkeinoelämän sopimusten välisistä eroista Suomen oikeudessa voidaan todeta, että kuluttajasopimuksia koskevalle lainsäädännölle tyypillistä on pakottavuus. Huolimatta siitä, että kuluttajansuojalainsäädännöllä on tarkkaan rajattu soveltamisala, ei yleisten heikompa osapuolta suojaavien periaatteiden käyttö ole sidottu vastaaviin muodollisiin rajoituksiin. Näin ollen kohtuuttomia

161 Pöyhönen. Kohti uutta varallisuusosoikeutta s. 534–535.

162 Hemmo s. 57–60.

163 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskeva lainsäädännöksi s. 3.

sopimusehtoja koskevien säännösten soveltamisessa otetaan yhtenä tekijänä huomioon osapuolten tosiasiallinen asema. Siksi Suomessa on mahdollista toteuttaa jonkinasteista pienyrittäjän suojaa sitä koskevan erityislainsäädännön puuttumisesta huolimatta. Suoja on kuitenkin rajallisempaa sekä heikompaakin kuin mitä kuluttajille tarjotaan. Oikeustoimilain 36 §:n mukainen kohtuullistamissäännös antaa mahdollisuuden puuttua kohtuuttomiin ehtoihin, mutta se ei rajoita sopimusvapautta läheskään yhtä paljon kuin kuluttajasopimuksia koskeva sääntely.¹⁶⁴

Niin Suomessa kuin Venäjällä suhtaudutaan sopimusten sovitte- luun eri lähtökohdista riippuen siitä, millaisessa asemassa sopimuspuolet ovat eli onko kyseessä elinkeinoelämän sopimus vai kuluttajasopimus. Sen sijaan Suomessa rajoitetusti käytössä olevaa pienyrittäjän suojaa ei Venäjällä tunnusteta.

Suomen oikeudessa katsotaan, että vakioehtojen käyttö on usein tosiasiallista sopimusvapautta kaventava seikka. Ehdot laatinut elinkeinonharjoittaja ei yleensä suostu tekemään sopimusta valmiista ehdoista poiketen. Yleisesti Suomessa ajatellaan, että sovittelu tulee helpommin kysymyksen silloin, kun käytetään vakioehtoja eikä yksilöllisesti päätettyjä ehtoja. Tämä selittyy tosiasiallisen sopimusvapauden rajoittamisena.¹⁶⁵ Matalampi sovittelukynnys vakioehtojen osalta heijastaa myös heikomman osapuolen suojaa, sillä vakioehdot tekee yleensä sopimussuhteen vahvempi osapuoli, elinkeinonharjoittaja, jolle sopimus yksittäisenä monien joukossa on vähämerkityksellisempi kuin kuluttajalle, jolle kyseisen tai kyseisenlaisen sopimuksen solmiminen voi olla ainutkertaista tai ainakin harvinaista.

164 Halila - Hemmo. Sopimustyytit. s. 6-7.

165 Hemmo s. 67.

Samantapainen ajattelu on ilmeistä myös venäläisessä oikeudessa. Venäjän siviilikaaren säädetään erikseen liitântäsopimuksesta eli sopimuksesta, joka on solmittu vakioehtoja käytämällä. Siviilikaaren 428 §:ään sisältyy säännöt liitântäsopimuksen purkamisesta tai muuttamisesta tilanteessa, jossa sopimus on toiselle osapuolelle kohtuuton. Sääntelyssä näkyy selvästi näkökohta, että liitântäsopimusta käytettäessä on ollut mahdollista, että toisella sopijapuolella on ollut vahvempi neuvotteluasema, jota hän on käyttänyt hyväkseen.

6.3 Lainsäädännön kehittymisestä

Suomessa sopimusten sovitteluun liittyvä lainsäädäntö on kehittynyt 1900-luvun aikana. Sovittelu oli alun alkaen poikkeuksellinen ilmiö, jonka käyttöalue oli tarkkaan rajattu. Periaate *pacta sunt servanda* nähtiin sopimusoikeuden peruskieliksi, jonka uhaksi sovittelun yleistyminen koettiin. Sopimusoikeuden kehityksen myötä sovittelu on muodostunut osaksi suomalaista sopimusoikeutta. Nykyinen yleinen sovittelusäännös on ollut voimassa vuodesta 1983 alkaen ja se on mahdollistanut sovittelun ulottamisen kaikkiin sopimustyyppeihin. Kuluttajasopimuksia koskevia yleisluontoinen kohtuuttomien ehtojen sovittelua koskeva säännös on ollut voimassa vuodesta 1978 lähtien (KSL 4:1).¹⁶⁶

Suomessa kuluttajansuojalain sovittelusäännöksiä on muutettu Euroopan yhteisöjen direktiiviä vastaavaksi Suomen liittyessä Euroopan unioniin. Näin ollen vuoden 1995 alusta alkaen oikeustoimilain yleistä kohtuullistamissäännöstä ei ole enää voitu soveltaa kuluttajasopimukseen. Näihin sopimukseen sovelletaan oikeustoimilain mukaan kuluttajansuojalakia.¹⁶⁷

166 Hemmo s. 43–44.

167 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 3 ja 4 luvun, varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n, huoneenvuokralain 5 §:n ja maanvuokralain 4 §:n muuttamisesta s. 1, 8 ja 19–20.

Hallituksen esityksessä oikeustoimen kohtuullistamista koske-
vaksi laiksi on todettu: "tarkoituksena on selventää oikeu-
temme kantaa kohtuuttomien sopimusten ja muiden oikeustointen
sovitteluun sekä ehkäistä kohtuttomien (sic) ehtojen käyt-
töä".¹⁶⁸

Oikeustoimilain 36 § merkitsi lakiin perustuvaa mahdollisuut-
ta sovittaa kaiken tyyppisiä sopimuksia niiden osapuolista
tai tyypistä riippumatta. Sovittelun käyttöala on Suomessa
jatkanut laajentumistaan uusille oikeuden aloille kuten yh-
tiöoikeudellisiin kysymyksiin.¹⁶⁹

Ennen nykyistä, vuodesta 1983 alkaen voimassa ollut oikeus-
toimilain 36 §:n mukaista yleistä sovittelusäännöstä Suomen
oikeustoimilain 36 § sääтели ainoastaan sopimussakon kohtuul-
listamista. Nykyisin Suomen lainsäädännössä ei ole enää eri-
tyissäännöstä sopimussakon kohtuullistamisesta, vaan sitä
voidaan vaatia yleisen sovittelusäännöksen nojalla. Venäjän
oikeudessa sen sijaan on erityinen sopimussakon kohtuullista-
mista koskeva lauseke (GK 333 §), jossa määrätään, että jos
sopimussakosta seuraa sopimusrikkomukseen syyllistyneelle
osapuolelle ilmeisen suhteettomia seurauksia, saa tuomiois-
tuin pienentää sopimussakon määrää.

Harkitessa Suomen oikeustoimilain yleisen sovittelusäännöksen
ja Venäjän siviilikaaren sopimussakkoa koskevan erityissään-
nöksen eroja ja yhtäläisyyksiä voidaan huomata, että venäläi-
nen sopimussakon kohtuullistaminen on alaltaan mahdollisesti
hieman rajoittuneempi. Siviilikaarella puhutaan ilmeisen suh-
teettomista seurauksista ja nimetään ainoastaan sopimussakon
pienentäminen mahdollisuutena sovittaa sopimusta. Suomen oi-
keustoimilain 36 § ei tällaisia rajoituksia tunne. Siinä ei

¹⁶⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi s. 1.

¹⁶⁹ Hemmo s. 44.

puhuta ilmeisestä kohtuuttomuudesta vaan pelkästä kohtuuttomuudesta ja kohtuuttomuuden vuoksi tuomioistuin voi joko sovittelua ehtoa tai jättää sen kokonaan huomioon ottamatta eli suomalaisen lakitekstin perusteella tuomioistuimella on mahdollisuus määrätä sopimussakko myös kokonaan poistettavaksi.

Käytännössä sovittelun merkitys näkyy suomalaisessa oikeuskäytännössä nykyisin siinä, että kohtuuttomuusväitteet sekä niihin perustuvat sovitteluvaatimukset ovat varsin yleisiä. Oikeusriidan osapuoli vaatii usein sovittelua toissijaisena riidan ratkaisukeinona silloin, kun ensisijaisena vaatimuksena on esimerkiksi pätemättömyys tai vastapuolen vilpillisyys.¹⁷⁰

Lainsäädäntö Venäjällä on kokenut suuria muutoksia Neuvostoliiton hajoamista seuranneessa ja koko yhteiskuntaan vaikuttaneessa muutosprosessissa. Nykyinen sopimusoikeudellinen lainsäädäntö perustuu vahvasti vapaan markkinatalouden ihanteelle. Venäjällä koetaan sovittelusäännön tarve eri tavalla kuin Suomessa, jossa sopimusoikeudellinen ajattelu on liukunut kauemmaksi ehdottomasta sopimussidonnaisuuden periaatteesta.

Lainsäädäntö Venäjällä on yleisestikin ottaen hiljattain voimaan tullutta. Sopimusten muuttamista ja lakkaamista käsittelevä siviilikaaren ensimmäinen osa on ollut voimassa yksitoista vuotta.

Siihen, tuleeko sopimusten muuttamista ja lakkaamista koskeva lainsäädäntö Venäjällä pysymään ennallaan tai ainakin samansuuntaisena vai kehittykö sopimusten sovittelua koskeva lainsäädäntö esimerkiksi Suomea vastaavalla tavalla, on vaikea ottaa kantaa. Venäjällä lakien tehtäväksi ei ole koettu

170 Hemmo s. 44.

sopimustasapainon luomista osapuolten välille, vaan on ajateltu sopimussuhteiden toimivan parhaiten omalla painollaan lainsäädännön luomissa sopimusvapauden mukaisissa raameissa. Yhteiskunnalliset tavoitteet ja moraalinen argumentointi saattavat kuitenkin muuttua ja tällöin sopimusoikeudellisen sääntelyn painopiste voisi siirtyä toisaalle.

7 Oikeuskäytäntöä

7.1 Korkeimman oikeuden päätöksiä Suomessa

7.1.1 Esitettyjen päätösten valinnasta

Korkein oikeus on Suomessa antanut runsaasti päätöksiä, jotka koskevat oikeustoimen kohtuullistamista. Alla käsittelen pientä osaa näistä päätöksistä. Mukaan otettujen päätöksien valinnassa on nostettu esiin ensinnä se, että päätöksiin on sovellettu oikeustoimilain yleistä sovittelupykälää¹⁷¹ ja toiseksi on pyritty valitsemaan tärkeinä pidettyjä päätöksiä liike-elämän parista lähinnä yleiseltä sopimusoikeudelliselta alalta.

En näin ollen tarkemmin perehdy kuluttajansuojalain mukaisiin kuluttajansuojaan liittyviin kysymyksiin enkä esimerkiksi kiinteistön kauppaa¹⁷², kiinteistönvälitystä,¹⁷³ asunto-osakeyhtiöitä¹⁷⁴, velkasuhteita¹⁷⁵, vakuutuksia¹⁷⁶ tai työoikeutta¹⁷⁷ koskevaan laajaan oikeuskäytäntöön.

Käsittelen seuraavassa oikeustapaukset aikajärjestyksessä kuitenkin niin, että samaa oikeuskysymystä koskevat päätökset on esitetty peräkkäin.

171 Erityislakeihin liittyviä sovittelua koskevia ratkaisuja: KKO:1985-II-36 (huoneenvuokra, vuokralaisen oikeus purkaa sopimus), KKO:1992:192 (maanvuokra), KKO:1994:46 (korko), KKO:1995:204 (maanvuokra), KKO:1997:53 (yrityssaneeraus), KKO:1998:21 (asunto-osakeyhtiön yhtiöjärjestys), KKO:2002:87 (työsopimus), KKO:2001:52 (vakuutussopimus).

Ennen oikeustoimilain 36 §:n voimaantuloa annettuja ratkaisuja: KKO:1974-II-16, KKO:1974-II-69, KKO:1981-II-167.

172 Kiinteistön kauppaa koskeva korkeimman oikeuden ratkaisu mm. KKO:1987:109..

173 Kiinteistönvälitystä koskevia korkeimman oikeuden ratkaisuja mm. KKO:1992:182, KKO:2001:33.

174 Asunto-osakeyhtiöitä koskevia korkeimman oikeuden ratkaisuja mm. KKO:1986-II-114, KKO:1999:42.

175 KKO:1991:10 (takaus), KKO:1992:50 (korko), KKO:1996:1 (takaus), KKO:1996:90 (vekseli).

176 Vakuutuksia koskevia korkeimman oikeuden ratkaisuja mm. KKO:1983-II-49, KKO:1985-II-94, KKO:1994:70, KKO:2001:135.

177 Työsopimuksia koskevia korkeimman oikeuden ratkaisuja mm KKO:1984-II-83 (kilpailukiello), KKO:1986-II-144 (työpalkka), KKO:1995:86 (vahingonkorvaus, työntekijän korvausvastuu), KKO:1998:63, KKO:1998:107 (provisio).

Ensimmäiset ratkaisut ovat ajalta ennen nykyisen OikTL:n 36 §:n voimaantuloa. Hallituksen esityksessä oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi kirjoitetaan, että monissa säännöksissä tuomioistuimet on oikeutettu sovittelemaan kohtuuttomia sopimusehtoja, mutta että oikeudesta on vielä puuttunut kirjoitettu säännös, joka antaisi tuomioistuimille yleisen valtuutuksen kohtuullistaa sopimuksia. Hallituksen esitys kuitenkin lisää, että oikeuskäytännössä on eräissä tapauksissa katsottu mahdolliseksi kohtuullistaa sopimuksen ehtoja ilman kirjoitettujen säännösten nimenomaista tukea. Näin ollen on ollut mahdollista oikeuskäytännön ja uudemman oikeuskirjallisuuden välityksellä todeta, että voimassa olevaan oikeuteen on sisältynyt kirjoittamaton normi, jonka mukaan tuomioistuimilla on ollut valta sovitella ilmeisen kohtuuttomia sopimusehtoja. Sovitteluvallan sisältö on kuitenkin ollut epämääräinen ja selkiintymätön.¹⁷⁸

Hallituksen esityksessä on nimenomaisesti ehdotettu, että sovittelumahdollisuus ulotetaan myös oikeustoimiin, jotka on tehty ennen lain voimaantuloa. Tämä ajallinen takautuvuus perustellaan sillä, että kohtuuttomia ehtoja ei ole syytä sallia myöskään ennen lain voimaantuloa tehdyissä sopimuksissa.¹⁷⁹

178 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi s. 3 ja 6.

179 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi s. 19.

7.1.2 Korkeimman oikeuden päätöksiä

Olosuhteissa tapahtuneet muutokset

KKO:1982-II-141

Korkeimman oikeuden ratkaisussa maitojauheen myyjä oli sitoutunut toimittamaan maitojauhetta sovittuun hintaan. Maitojauheen kilohinnaksi oli sovittu 3,50 markkaa, mutta raaka-ainekustannukset nousivat Suomen valtion toimenpiteiden seurauksena yllättäen 1,81 markasta 4,17 markkaan kilolta. Tämän jälkeen maitojauheen toimittaja oli kieltäytynyt toimittamasta osaa sovitusta erästä, jonka johdosta maitojauheen ostaja oli vaatinut vahingonkorvausta tekemänsä kateoston perusteella.

Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus totesi, että hinnanmuutos oli tullut yllättävän nopeasti, eivätkä asianosaiset olleet voineet ennakoida sitä sopimusta tehdessään. Raaka-ainekustannusten nousun johdosta maitojauheen myynnistä saatu kilohinta ei kattanut edes raaka-ainekustannuksista koituvaa osaa.

Korkein oikeus katsoi, että mainituissa olosuhteissa sopimuksen hintaehdon noudattaminen olisi ollut ilmeisen kohtuutonta. Sen vuoksi vahingonkorvausta oli soviteltava. Korkein oikeus alensi raastuvanoikeuden laskemaa vahingonkorvauksen määrää kolmanneksella.

Hallituksen esityksessä oikeustoimen kohtuullista koskevaksi lainsäädännöksi on kirjoitettu, että sopimuksia, jotka on tehty ennen lain voimaantuloa, on soviteltu ainakin tapauk-

sissa, joissa ehto on ilmeisen kohtuuton.¹⁸⁰ Näin on ollut yllä selostetussa tapauksessa.

Sovittelua puoltavalta olosuhteiden muutokselta voidaan yleensä edellyttää ulkoisuutta, odottamattomuutta ja voittamattomuutta. Ulkoisuus tarkoittaa sitä, ettei olosuhteiden muutos ole johtunut sovitteluun vetoavan osapuolen toimista. Odottamattomuus viittaa taasen riskinottokysymykseen eli jos tietyn muutoksen mahdollisuus on ilmeinen, saatetaan osapuolen katsoa olleen sopimuksen tehdessään valmis tämän riskin kantamiseen. Voittamattomuus puolestaan edellyttää sitä, että sopimuspuoli pyrkii sopimuksen toteuttamiseen olosuhteiden muutoksista huolimatta. Sanotut, sovittelua puoltavat edellytykset ovat toteutuneet edellä olevassa korkeimman oikeuden ratkaisussa.¹⁸¹

Vastuun rajoitus

KKO:1982-II-195

Korkeimman oikeuden päätös käsitteli rakennustoimiston virhevastuuta ja vastuun rajoittamista sopimuksen nojalla.

Rakennustoimisto oli rakentanut asunto-osakeyhtiölle talon, jossa oli takuuajan jälkeen ilmennyt virheitä, joiden havaitseminen vastaanottotarkastuksessa tai takuuajana ei ollut ollut mahdollista. Virheet osoittivat, ettei rakennustoimiston työsuoritus tältä osin täyttänyt sille hankintasopimuksessa asetettuja vaatimuksia.

Sen vuoksi korkein oikeus totesi päätöksessään, että hankintasopimuksen ehto, jonka mukaan rakennusurakan yleisten sopimusehtojen mukainen takuuajan jälkeinen hankkijan vastuu ra-

180 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaiksi lainsäädännöksi s. 19.

181 Hemmo s. 75.

joittuisi ainoastaan törkeään laiminlyöntiin, oli ilmeisen kohtuuton ja hankkijan oli näin ollen korvattava virheen korjaamisesta aiheutuneet kulut.

Sopimussakko

KKO:1983-II-78

Korkeimman oikeuden ratkaisu käsitteli sopimussakon kohtuullistamista. Asia koski usean eri osakkaan omistaman yhtiön osakekannan myyntiä. Osakkeiden myynnistä oli tehty esisopimus. Lopullisessa kaupantekotilaisuudessa yksi yhtiön omistajista kieltäytyi tekemästä lopullista kauppaa.

Tämän seurauksena yhtiön osakekannan ostaja oli kieltäytynyt tekemästä kauppaa muiden yhtiön osakekannan omistajien kanssa ja kaupan syntyminen oli estynyt yhden osakkaan toimien vuoksi. Tämän johdosta muut yhtiön osakkaat olivat vaatineet, että sopimuksen rikkoja velvoitettaisiin suorittamaan niille sopimussakkoa sen mukaisesti kuin siitä oli sovittu eli 10 000 markkaa omistettua osaketta kohden.

Korkein oikeus katsoi, että huomioon ottaen oikeustoimen kokosisältö, osapuolten asema, oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat, että ei ollut olemassa sellaista perustetta, joka oikeuttaisi jättämään sopimussakkoa koskevan ehdon huomioon ottamatta tai sovittelemaan sitä. Nämä perustelut olivat jo oikeustoimilain 36 §:n muotoisia.

Kohtuullistamisvaatimuksen esittäminen

KKO:1990:148

KKO:1992:12

KKO:n ratkaisussa vuodelta 1990 oli kyse takauksesta, jossa takaajat eivät olleet velkojan kanteen kiistäessään nimenomaisesti vaatineet takaussitoumuksensa kohtuullistamista oikeustoimilain 36 §:n nojalla, mutta olivat kuitenkin esittäneet takaussitoumuksen kohtuuttomuutta koskevia näkökohtia. Perusteluissaan korkein oikeus totesi, ettei kohtuullistamisvaatimusta tarvitse esittää nimenomaisesti, vaan riittää, että se ilmenee muuten asianosaisten oikeudenkäynnissä esittämistä vaatimuksista. Näin ollen tuomioistuin saattoi antaa asiassa lausunnon takaajien vastuun kohtuullistamisesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan asiassa ei kuitenkaan ollut oikeustoimilain 36 §:n mukaisia edellytyksiä takaussitoumuksen kohtuullistamiseen.

Samantyyppinen korkeimman oikeuden ratkaisu on tehty kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 1992. Siinä matkustajan vahingonkorvausvaatimus matkanjärjestäjää kohtaan oli perustunut siihen, että matkanjärjestäjä oli törkeällä tuottamuksella aiheuttanut vahingon.

Matkustaja oli antanut oikeuden tutkittavaksi yleiset seuraamatkaehdot, muttei ollut kanteessaan raastuvanoikeuteen tai hovioikeuteen esittänyt ehtojen kohtuuttomia koskevia näkökohtia, eikä ollut vaatinut matkaehtojen sovittelamista. Näin ollen korkein oikeus katsoi, ettei asiassa voida soveltaa oikeustoimilain 36 §:ä, eikä sovittelu asiassa näin ollen ollut mahdollista.

Kyseiset kaksi oikeustapausta heijastavat sitä, että sovitteluun liittyy prosessuaalisena piirteenä kevennetty väittämistaakka. Tuomioistuin ei voi sovittaa sopimusehtoja viran puolesta (KKO 1992:12), mutta sovittelutarpeeseen vetoamiseksi riittää, että osapuoli kiistää kanteen ja esittää kohtuuttomuutta koskevia näkökohtia (KKO 1994:148).¹⁸²

Sopimusehdon kohtuullisuus

KKO:1992:96

Korkeimman oikeuden ratkaisussa elinkeinonharjoittajat A ja B olivat tehneet keskenään sopimuksen, jolla A varasi B:n julkaisemasta mainoskalenterista ilmoitustilaa kahden vuoden ajalle. Pian sopimuksen teon jälkeen A oli ilmoittanut peruuttavansa sen, jonka seurauksena B oli nostanut kanteen A:ta vastaan.

Korkein oikeus ratkaisi asian siten, että se katsoi sopimuksen kestoltaan kohtuuttomaksi. Näin ollen korkein oikeus sovitteli sopimuksen alkuperäistä kestoa koskevaa ehtoa niin, että sopimuksen kestoksi tuli puolet siitä, mitä alun perin oli osapuolten kesken sovittu.

Sovittelua perusteltiin sopimuksen kirjallisen asun epäselvyydellä ja monimutkaisuudella sekä sillä, että sopimus pyrittiin saamaan aikaan samassa tilaisuudessa lyhyessä ajassa, mikä johti erehtymisen vaaraan. Näin ollen myyntitekniikan kyseenalaisuus oli sovittelua puoltava näkökohta.¹⁸³

182 Hemmo s. 94–96.

183 Hemmo s. 73 alaviite 68.

Maanvuokrasopimus ja vuokran suuruus

KKO:1994:88

Korkeimman oikeuden ratkaisu koski tapausta, jossa asunto-osakeyhtiö oli vuokrannut vuonna 1926 tontin kaupungilta. Vuonna 1976 osapuolet olivat solmineet uuden vuokrasopimuksen, jossa vuokraa oli korotettu vuokralaisen mielestä kohtuuttomasti.

Korkein oikeus ei sovitellut vuokran määrää, vaan katsoi, että tämä pitkäaikainen maanvuokrasopimus ei ollut sopimuskokonaisuus ja sopimuksen lähtökohdat huomioon ottaen lopputulokseltaan kohtuuton. Jo hallituksen esityksessä on erikseen kirjoitettu, että pitkäaikaisissa sopimussuhteissa on huomiota kiinnitettävä koko sopimussuhteen kestoaikaan¹⁸⁴.

Yleiset sopimusehdot

KKO:1994:137

Korkeimman oikeuden ratkaisussa käsiteltiin vakuutusopimuksen mukaisia yleisiä sopimusehtoja. Palovakuutusopimuksen ehdon mukaan vakuutus lakkasi, jos vakuutettu omaisuus siirtyi muulle uudelle omistajalle kuin vakuutuksenottajan kuolinpesälle.

Kyseisessä tapauksessa yhtiön palovahingon varalta vakuuttama tehdaslaitos tuhoutui tulipalossa sen jälkeen, kun se oli siirtynyt yhtiön täysin omistaman tytäryhtiön omistukseen.

Ratkaisussaan korkein oikeus katsoi, että kyseisessä tapauksessa mainitun rajoitusehdon soveltaminen johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen. Harkinnassaan korkein oikeus kiinnitti

184 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi s. 15.

huomiota siihen, että emo- ja tytäryhtiön välinen luovutus ei merkinnyt todellista omistajanvaihdosta, eikä omistajanvaihdoksesta ollut edes väitetty aiheutuneen haittaa vakuutusyhtiölle.

Tämän johdosta korkein oikeus päätti, että rajoitusehto on jätettävä huomioon ottamatta oikeustoimilain 36 §:n yleisen sovittelusäännöksen nojalla, jota on sovellettava vakuutusso-
pimuslain 34 §:n mukaisesti myös vakuutusehtoihin.

Korkeimman oikeuden ratkaisu kuvastaa ennakoitavuus- ja riskinäkökohtien huomioimista tavalla, jolla pyritään palauttamaan voimaan alkuperäiset odotukset sekä vallinnut riskinjakko.¹⁸⁵

Hinnan korotus

KKO:1994:140

Korkeimman oikeuden päätöksessä oli kyse tapauksesta, jossa useat henkilöt olivat tehneet sopimuksen yhtiön kanssa asunto-osakkeiden varaamisesta kiinteään hintaan. Pian tämän jälkeen heille oli ilmoitettu hinnankorotuksesta ja tarjottu samalla mahdollisuutta purkaa tekemänsä varaus. Asunnon varaajat olivat tehneet uudet varaussopimukset aikaisempaa korkeammalla hinnalla. Uusiin varaussopimukseen oli otettu mukaan ehto, jonka mukaan asuntojen varaajat eivät tulisi esittämään mitään vaateita yhtiötä vastaan hinnan muutoksen johdosta.

Viimeksi mainittu ehto ei kuitenkaan estänyt asunnon varaajia vaatimasta kauppahinnan palautusta. Korkein oikeus jätti hinnankorotuksen oikeustoimilain 36 §:n nojalla kohtuuttomana huomioon ottamatta.

¹⁸⁵ Hemmo s. 86.

Ratkaisuun vaikutti ostajien olosuhteista johtunut heikko asema eli se seikka, että jo käynnissä oleva yhteistoiminta rajoitti ostajapuolen tosiasiallista sopimusvapautta. Hintojen nousun myötä sopimusten tärkeys lisääntyi ostajille ja rakennuttaja oli lisäksi uhannut hankkeesta luopumisella tai ainakin sen lykkäämisellä. Keskeinen asema oli kuitenkin nimenomaan sillä seikalla, että ostajat eivät saaneet uudesta sopimuksesta mitään alkuperäisestä eroavaa hyötyä.¹⁸⁶

Välimieslausekkeen käyttö franchising-sopimuksessa

KKO:1996:27

KKO:2003:60

Vuoden 1996 ratkaisussa oli kyse siitä, onko välityslausekkeen käyttö kohtuullista kahden elinkeinonharjoittajan välisessä franchising-sopimuksessa. Tapauksessa franchising-yrittäjä oli tehnyt sopimuksen kioskitoiminnan aloittamisesta Rautakirja Oy:n kanssa. Sopimuksessa sovittiin, että siitä mahdollisesti aiheutuvat riidat ratkaistaan välimiesmenettelyssä.

Lyhyen ajan kuluttua sopimuksen solmimisesta Rautakirja Oy irtisanoi sopimuksen. Franchising-yrittäjä katsoi irtisanomisen olleen perusteeton ja vaati sen vuoksi vahingonkorvausta. Rautakirja Oy ilmoitti, ettei asia kuulunut kihlakunnanoikeuden päätäntävaltaan. Yrittäjä taas katsoi, että välimiesmenettelyä koskeva sopimusehto oli kohtuuton ja tulisi näin olla jättää huomiotta.

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että sopijakumppaneiden yhteistoimintasopimus oli luonteeltaan kaupallinen sopimus. Osapuolet eivät kuitenkaan olleet sopimusta tehdessään olleet tasapuolisessa asemassa. Välityslauseketta ei siitä huolimatt-

¹⁸⁶ Hemmo s. 63 ja 68.

ta voinut pitää epätavallisena tai yllätyksellisenä sopimusehtona. Yrittäjällä oli myös ollut aikaa tutustua sopimukseen ja käyttää apunaan oikeudellista asiantuntemusta. Hän oli lisäksi ollut työsuhteessa toiseen yritykseen solmiessaan sopimuksen franchising-antajan kanssa ja oli näin ollen ollut taloudellisesti riippumaton Rautakirja Oy:stä ja voinut vapaasti päättää, haluaako hyväksyä sopimuksen tarjotuilla ehdoilla.

Tämän johdosta korkein oikeus päätti, ettei sopimus ollut franchising-yrittäjää kohtaa kohtuuton, eikä ollut olemassa perustetta jättää välityslauseke huomioon ottamatta.

Sopimuspuolten tosiasialliset tiedolliset, taidolliset ja taloudelliset suhteet on aina otettava huomioon. Jos osapuolet ovat rauhassa perehtyneet sopimukseen ja ovat toisistaan taloudellisesti riippumattomia, tulee sopimuksen sovittelu kyseeseen vain siinä tapauksessa, että sopimuksen mukainen oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainottomuus on todella merkittävä.¹⁸⁷ Kuten korkeimman oikeuden perusteluista ilmenee, näin ei ole ollut yllä selostetusta tapauksessa asian laita.

Toisessa välityslauseketta koskevassa korkeimman oikeuden ratkaisussa päädyttiin kuitenkin toisenlaiseen ratkaisuun.

Korkeimman oikeuden tuoreemmassa ratkaisussa vuodelta 2003 kantaja, toiminimenhaltijana elinkeinotoimintaa harjoittanut yksityishenkilö, vaati välimieslausekkeen huomiotta jättämistä oikeustoimilain nojalla 36 §:n, koska hänellä ei ollut taloudellisia mahdollisuuksia välimiesmenettelyn aloittamiseen eikä läpi viemiseen. Kantajan taloudellinen tilanne oli huonontunut sopimuksen solmimisen jälkeen hänen jouduttua vararikkoon.

187 Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaiksi lainsäädännöksi s. 14–15.

Korkein oikeus katsoi, että koska kantajalla ei ollut varoja eikä ansiotuloja, hänellä ei täten ollut mahdollisuutta saada asiaa vireille välimiesmenettelyn puitteissa. Näin ollen korkein oikeus päätti, että välityslausekkeen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen ja se oli jätettävä huomioon ottamatta oikeustoimilain 36 §:n nojalla.

Tässä korkeimman oikeuden ratkaisussa annettiin painoarvoa varattomuusnäkökohdalle, joka puolsi sovittelua. Toisin oli kuitenkin kioskiyrittäjän ja kioskiketjun välisessä tapauksessa, jonka perusteluissa ei käsitelty varattomuusnäkökohtia.¹⁸⁸

Kiinteistön kauppa

KKO:2001:27

Uudehkossa korkeimman oikeuden ratkaisussa on korkein oikeus ottanut kielteisen kannan sovitteluun. Hemmon mukaan kyseinen oikeustapaus painottaa sovittelusäännösten asemaa poikkeussääntönä pääsääntöiseen sopimusten sitovuuteen nähden, eikä korkeimman oikeuden linjaa voi kokonaisuutena arvioiden pitää kovin sovitteluherkkänä¹⁸⁹.

Tapauksessa oli kyseessä tilanne, jossa kiinteistökaupassa myyjät sitoutuivat suorittamaan ostajalle viivästymiskorvausta, jos hallinnan luovutus viivästyisi ostajasta riippumattomasta syystä. Kiinteistöllä asunut myyjien äiti kieltäytyi vapaaehtoisesti muuttamasta pois kiinteistöltä. Tästä aiheutui hallinnan luovutuksen viivästyminen 48 viikolla, jolloin viivästysehdon mukainen viivästymiskorvaus nousi 154.000 markkaan.

188 Hemmo s. 84.

189 Hemmo s. 45–46.

Ratkaisussaan korkein oikeus katsoi, että ehdon soveltaminen ei johda korkeasta summastaan huolimatta kohtuuttomuuteen eikä sovittelulle siten ole perustetta. Ratkaisuaan korkein oikeus perusteli siten, että viivästysehto oli tarkoitukseltaan hyväksyttävä ja myyjillä oli ollut hyvät mahdollisuudet ennakoita tilanne ja rajoittaa viivästymiskorvausta.

Oikeustapauksessa näkyy myös Hemmon mukaan selvästi alkupe-
räisen ja jälkiperäisen kohtuuttomuuden välinen ero, sillä
siinä on arvioitu ensin sopimusta sen tekohetken olojen mu-
kaisesti ja sen jälkeen sitä, onko myöhempi olosuhteiden ke-
hitys voinut aikaansaada sen, että alun perin kohtuullinen
ehto tulisi sovittelun alaiseksi. Lisäksi sovitteluun vas-
tuunsa lieventämiseksi vedonnut osapuoli oli täyttänyt puut-
teellisesti suoritusvelvollisuutensa, eikä tällöin ole nor-
maalisti syytä hyväksymiselle vaatimusta vastuun rajoittami-
sesta, mikäli häiriön mahdollisuus on ollut kohtuudella enna-
koitavissa.¹⁹⁰

7.1.3 Yhteenvetoa

Hemmon mukaan sopimustyyppillä ei yleensä ole kovin suoraa vaikutusta sovittelumahdollisuuksiin. Eräitä suuntaa antavia näkökohtia voidaan kuitenkin esittää. Vähiten herkkiä sovittelulle ovat sopimukset, jotka laaditaan tasaveroisten osapuolten välille. Tällaisia sopimuksia ovat ennen kaikkea riskialttiit elinkeinoelämän sopimukset. Vastaavasti laajin merkitys sovittelulle voidaan antaa sellaisissa kuluttajasuh-
teissa ja niihin rinnastettavissa sopimuksissa, joihin liittyy korostetusti heikomman osapuolen suojan tarve.¹⁹¹

¹⁹⁰ Hemmo s. 88 ja s. 54, ks. myös alaviite 26.

¹⁹¹ Hemmo s. 89.

7.2 Venäläisestä oikeuskäytännöstä

7.2.1 Liike-elämän riitoja ratkaisevat tuomioistuimet

Venäjällä liike-elämän riitoja ratkaistaan kahdessa erityyppisessä tuomioistuimessa. Nämä ovat 1) valtion yleiset tuomioistuimet, joiden korkeimpana muutoksenhakuelimenä toimii Venäjän federaation korkein oikeus sekä 2) valtion välimiesoikeudet, joiden korkein muutoksenhakuelin on Venäjän federaation korkein välimiesoikeus. Yleisten tuomioistuinten päätösvaltaan kuuluvat pääosin tapaukset, joissa vähintään toinen osapuoli on luonnollinen henkilö. Molempien osapuolten ollessa juridisia henkilöitä, on välimiesoikeus yleensä toimivaltainen tuomioistuin.¹⁹²

Venäjällä on siis liike-elämässä käytössä valtion luoma ja ylläpitämä välimiesmenettely. Niitä säätelevä laki on ollut voimassa vuodesta 1995. Välimiesoikeuden käsittelemissä tapauksissa voi olla osapuolina venäläisiä tai ulkomaalaisia osapuolia.¹⁹³

Venäjällä kehitetty, erillinen talousriitoja ratkaiseva valtiollinen tuomioistuinjärjestelmä, jonka arbitraatiotuomioistuimet muodostavat, on nimeltään harhaanjohtava. Kyse ei ole välimiesmenettelystä siinä mielessä kuin mitä järjestelmällä Suomessa yleensä ymmärretään, vaan kyseessä on tavanomainen tuomioistuinmenettely.¹⁹⁴

Venäjän välimiesoikeusjärjestelmä muodostuu kolmesta eri oikeusasteesta:

¹⁹² Vinogradova. Legal Foundations of Russian Economy s. 206 ja 225-227.

¹⁹³ Lee. Legal Practice in Russia s. 718-719.

- 1) ensimmäinen aste: välimiesoikeudet aluetasolla,
- 2) toinen aste: alueelliset federatiiviset välimiesoikeudet,
- 3) kolmas aste: Venäjän federaation korkein välimiesoikeus.¹⁹⁵

7.2.2 Korkeimman välimiesoikeuden päätöksiä

En ole löytänyt Venäjän korkeimman välimiesoikeuden oikeuskäytännöstä tapauksia, joissa olisi käsitelty sopimusten muuttamista ja lakkaamista siviilikaaren 450-453 pykälien mukaisesti. Myös Juha Tolonen on pitänyt epätodennäköisenä sitä, että sopimusten muuttamista ja lakkaamista koskevia oikeustapauksia olisi ollut esille Venäjän korkeimmassa välimiesoikeudessa¹⁹⁶.

Venäjällä sopimusten muuttamista ja lakkaamista koskeva lainsäädäntö on ollut voimassa yksitoista vuotta eli jo kohtuullisen pitkän aikaa. Suomessa, kun oikeustoimilain uusi 36 § tuli voimaan vuonna 1983, antoi korkein oikeus samaan aikaan useita sopimusten sovittelua koskevia ratkaisuja. Korkein oikeus on Suomessa myös myöhemmin ottanut sovitteluun liittyviin kysymyksiin vahvasti kantaa. Venäjällä näin ei ole ollut. Tämän voi ajatella viittaavan siihen, että Venäjän siviilikaaren 450-453 pykälien mukainen sopimusten muuttaminen ja purkaminen koetaan äärimmäisenä tapauksena, eikä uskota siihen, että tuomioistuin muuttaisi osapuolten välistä sopimusta kohtuusnäkökohtien vuoksi.

194 Lehtinen. Välimiesmenettely Venäjällä, Puolassa ja Ukrainassa s. 13.

195 Vinogradova s. 222.

196 Sähköposti Juha Tolonen 27.3.2006.

8 Lopuksi

Venäjän siviilikaarella on sopimusten muuttamista ja lakkaamista koskevat säännökset (GK 450-453 §). Toinen sopijapuoli voi lainkohdan mukaisesti vaatia sopimuksen muuttamista tai lakkauttamista toisen osapuolen olennaisen sopimusrikkomuksen seurauksena tai olennaisen olosuhteiden muutoksen johdosta tai muissa laissa tai sopimuksessa edellytetyissä tapauksissa.

Suomen oikeustoimilaki tuntee sopimuksen sovittelua koskevan yleissäännöksen, jonka soveltamisalaa ei ole rajoitettu. Sopimusten sovittelu on kuitenkin poikkeuksellinen toimenpide, eikä se ole pääsääntö vaan poikkeus. Sovittelu ei ole Suomessa rajoituksetta mahdollista. Venäjän oikeudessa nämä rajoitukset ovat Suomen oikeutta vahvempia. Siviilikaari nimeää kaksi päätapausta, jolloin sopimusta voidaan muuttaa tai se voidaan lakkauttaa. Nämä tapaukset ovat toisen osapuolen olennainen sopimusrikkomus ja olosuhteiden olennainen muutos. Lisäksi erityislainsäädännössä on omia säädöksiään, joista tärkeimmät ovat sopimussakkoa ja liitântäsopimusta koskevat normit.

Venäjän oikeuden mahdollistama sopimusten muuttaminen ja lakkaaminen rajoittuu Suomen oikeustoimilain mukaista sovittelua pienemmälle alueelle. Voidaan sanoa, että jos sopimuksen muuttaminen tai lakkauttaminen on mahdollista tuomioistuimen toimesta Venäjällä, täyttyvät sovittelukriteerit silloin Suomessaakin. Suomen oikeuden mukainen sovittelukäytäntö ulottuu Venäjän sopimusten muuttamista ja lakkaamista laajemmalle alueelle.